

CRNOGORSKA 1948.

Živko M. Andrijašević

Recognizing the research shortcomings in studies on the inner Montenegrin conflict which began in 1948, we decided to indicate, based on selected (and so far unused) sources, one of its aspects – the confrontations within the Party. Therefore, the aim of this work is to show in which way or manner the Yugoslav Communist Party in Montenegro settled accounts with its members who were accused of supporting the Resolution of the Soviet Information Bureau, i.e. for betraying the Party and taking the side of its enemies.

Nakon što je 1945. godine uspostavljena apsolutna vlast Komunističke partije, socijalistička Jugoslavija, na čelu sa J. B. Titom, postala je dio političkog i ideološkog bloka, čiji je predvodnik bio Sovjetski Savez, „prva zemlja socijalizma“. Poslije nekoliko godina intenzivnog poslijeratnog savezništva, ali i sistemske i ideološke bliskosti, između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza došlo je do sukoba. U suštini, uzrok sukoba bila je Titova težnja da zadrži što više samostalnosti u vođenju državne politike, i da o ključnim državnim pitanjima odlučuje sasvim

nezavisno od Moskve.¹ Iako je u odnosima između Beograda i Moskve i prije 1948. bilo izvjesnih nesuglasica, početak njihovog sukoba označilo je pismo koje su J. V. Staljin i V. M. Molotov uputili 27. marta 1948. godine Titu i članovima Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije (CK KPJ). Oni su jugoslovensko partijsko rukovodstvo optužili za antisovjetsku politiku i odstupanje od komunizma i socijalizma.² Uslijedio je jugoslovenski odgovor u kome su odbačene sve optužbe. Nakon novog sovjetskog pisma jugoslovenskom Centralnom komitetu, J. V. Staljin je odlučio da se o stanju u KPJ raspravlja na zajedničkom sastanku svih predstavnika komunističkih partija, koje su, zajedno sa KPJ, prethodne godine formirale zajedničku organizaciju – Informbiro ili Kominform (Komunistički informacioni biro). Članice Informbiroa ili Kominforma bile su komunističke partije Sovjetskog Saveza, Jugoslavije, Mađarske, Poljske, Čehoslovačke, Rumunije, Bugarske, Francuske i Italije. Početak zasijedanje Kominforma, na koji je pozvana i KPJ, zakazan je za 20. jun 1948. godine, u Bukureštu. Smatrajući da na tom zasijedanju nema uslova za raspravu na ravnopravnoj osnovi, CK KPJ je odbio da pošalje svog predstavnika.³

Na zasijedanju Informbiroa (Kominforma) u Bukureštu donijeta je Rezolucija Informacionog biroa komunističkih partija o stanju u KPJ. U Rezoluciji se navodi da vođstvo KPJ, u glavnim državnim pitanjima, vodi pogrešnu spoljnu i unutrašnju politiku, čime odstupa od marksizma-lenjinizma. Prema ocjeni iz

---

¹ Opširnije: R. Luburić, „Istorijsko-politički okvir sukoba Jugoslavije i SSSR-a 1948. godine, Goli otok (1949-1956)“, *Zbornik radova*, Podgorica, 1998, 25-54.

² CK SKP (b) – drugu Titu i ostalim članovima CK KPJ, 27. 03. 1948; V. Dedijer, 1948, *Dokumenti*, knj. I, Beograd, 1980, 201-206.

³ B. Petranović, *Istorija Jugoslavije*, knj. 3, Beograd, 1988, 195, 210-211.

Rezolucije, rukovodstvo KPJ napušta poziciju zaštitnika interesa radničke klase, doprinosi jačanju kapitalističkih elemenata u zemlji, sprovodi nepravilnu politiku na selu i revidira marksističko-lenjinistička učenja o partiji. Uz to, rukovodstvo KPJ utapa partiju u masovnu organizaciju Narodni front, koji obuhvata klasno raznolike elemente, čime ugrožava samo postojanje KPJ i postojanje socijalizma u Jugoslaviji. Informbiro je optužio i rukovodstvo KPJ da u partiji nema demokratije, da se ne poštuje princip izbornosti i da partija djeluje poluilegalno. Zbog svih ovih grešaka i zastranjivanja, Informbiro smatra da se rukovodstvo KPJ otcijepilo od jedinstvenog socijalističkog fronta protiv imperijalizma i od bratskih komunističkih partija, te da su krenuli putem izdaje. U rezoluciji se na kraju kaže da Informbiro ne sumnja da u KPJ ima dovoljno zdravih elemenata, vjernih marksizmulenjinizmu i jedinstvenom socijalističkom frontu, koji će uspjeti da prisile svoje rukovodstvo da otvoreno i pošteno prizna greške, i da se vrate izvornim principima socijalizma. No, ako ovi „zdravi elementi“ ne uspiju da prisile čelne ljude Partije da priznaju greške, oni treba da ih smijene i izaberu novo rukovodstvo KPJ.⁴

Povodom Rezolucije IB-a, CK KPJ je dao Izjavu, koja je zajedno s rezolucijom objavljena u štampi, u kojoj se kaže da je njihova kritika zasnovana na netačnim i neosnovanim tvrdnjama, da predstavlja pokušaj rušenja ugleda KPJ i izazivanja zabune u narodu i međunarodnom radničkom pokretu. Neki navodi iz Rezolucije su, prema mišljenju CK KPJ, imaju za cilj da izazovu slabljenje jedinstva KPJ i njene rukovodeće uloge. Zbog toga CK KPJ poziva članstvo da „zbije svoje redove u borbi za ostvarivanje partijske linije“ i za još veće učvršćivanje partijskog jedinstva.⁵

⁴ Rezolucija Informativnog biroa komunističkih partija o stanju u KPJ, 28. 06. 1948; V. Dedić, 1948, *Dokumenti*, knj. I, Beograd, 1980, 299-306.

⁵ Izjava CK KPJ povodom Rezolucije IB-a o stanju u KPJ, 29. 06. 1948; V. Dedić, 1948, *Dokumenti*, knj. I, Beograd, 1980, 312-319.

Ubrzo nakon donošenja Rezolucije IB-a, KPJ je održala Peti kongres (21-28. jula), na kome je partijsko rukovodstvo dobilo podršku 2.318 delegata, od njih 2.323.⁶ Među delegatima koji su glasanjem iskazali podršku CK KPJ, bilo je, naravno, i onih za koje se već tada znalo da to nijesu učinili iz uvjerenja.

Rezolucija IB-a, i sukob Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, usloveli su velike promjene u jugoslovenskoj spoljnoj i unutrašnjoj politici, ali i promjene u odnosima unutar KPJ. Zbog opasnosti od unutarpartijskog prevrata i nejedinstva, rukovodstvo Partije započinje surovi obračun sa svim članovima koji su u ovom sukobu podržali Rezoluciju IB-a i Sovjetski Savez, ili za koje se samo smatralo da su stali, ili da mogu stati, na njihovu stranu. Upravo je poziv IB-a „zdravim snagama“ u KPJ da smijene svoje rukovodstvo, u vrhu jugoslovenske partije protumačen kao ohrabivanje dijela rukovodstva i članstva da započnu unutarpartijsku borbu za prevlast nad Titom i njegovim pristalicama, što je trebalo u krajnjem da dovede do njihove smjene i likvidacije. Poznajući dobro staljinske metode u unutarpartijskim obračunima, i dobro procjenjujući da će ovaj poziv podstaći na akciju ne samo mnoge nezadovoljnike, neistomišljenike, sovjetofile (rusofile) i karijeriste, već i sovjetsku agenturu u partijskom rukovodstvu, Tito i vrh KPJ su se na ovakav obračun morali odlučiti. Kao što je u ovakvim situacijama uobičajeno, uslijedile su unutarpartijske rasprave, istrage, saslušanja, isključenja i hapšenja. Za Tita i jugoslovensko partijsko i državno rukovodstvo, koje se suprotstavilo IB-u i Staljinu, ovi unutarpartijski obračuni uistinu su bili najvažniji dio njihove borbe za opstanak na vlasti. Za mnoge od njih i za opstanak u životu. O razmjerama tog obračuna svjedoče brojke o isključenim i kažnjenim članovima KPJ zbog podrške Rezoluciji IB-a.

---

⁶ J. Pirjevec, *Tito i drugovi*, knj. I, Beograd, 2013, 408.

Prema podacima Službe državne bezbjednosti, koji se odnose na period od 1948. do 1963. godine, nešto više od 55.000 ljudi (55.663) je osumnjičeno da su pristalice Rezolucije IB-a.⁷ Od ovog broja, za Rezoluciju IB-a izjasnilo se do kraja 1952. godine 11.128 članova KPJ.⁸ U zavisnosti od krivice i pozicije u sistemu vlasti, svi osumnjičeni su isljeđivani, držani pod policijskim nadzorom, hapšeni i upućivani na izdržavanje višemjesečne ili višegodišnje kazne u zatvore i logore. Državni zvaničnici su zatvorsku kaznu zbog Rezolucije IB-a nazivali „društveno-korisnim radom“.⁹ Uredbom Vlade FNRJ utvrđeno je da građanin, bez suđenja i odluke suda, može biti lišen slobode od strane nekog državnog organa (od Narodne skupštine do mjesnog odbora) na period do dvije godine, s tim da se kazna zatvora na isti način može produžiti za još dvije godine.¹⁰ Radilo se primjeni tzv. „administrativnih kazni“, koje su uvedene Osnovnim zakonom o prekršajima iz 1947. godine.¹¹ Prema zvaničnim podacima, od 16.700 zatvorenika u logorima i zatvorima zbog Rezolucije IB-a, oko 11.700 je kažnjeno administrativnom kaznom, a oko 5.000 presudom suda.¹²

⁷ B. Kovačević, *Komunistička partija Crne Gore 1945-1952. godine*, Titograd, 1986, 434.

⁸ Izlaganje A. Rankovića na VI kongresu KPJ (SKJ); *Borba komunista Jugoslavije za socijalističku demokratiju* (VI kongres SKJ), Beograd, 1952, 123.

⁹ Izlaganje A. Rankovića na VII kongresu SKJ; VII kongres SKJ, *Stenografske beleške*, Beograd, 1958, 240.

¹⁰ B. Krivokapić, *Jugoslavija i komunisti*, Beograd, 1988, 33.

¹¹ Osnovni zakon o prekršajima, *Službeni list FNRJ*, br. 107, 17. 12. 1947, 1497.

¹² B. Petranović, *Istorija Jugoslavije*, knj. 3, Beograd, 1988, 232.

Od svih jugoslovenskih federativnih republika, najveći broj osumnjičenih i uhapšenih pristalica Rezolucije IB-a, u odnosu na broj stanovnika, bio je u Crnoj Gori.¹³ Prema zvaničnim podacima, 5.007 građana ove republike ili nešto više od 1% njenog stanovništva (1,16% na osnovu popisa iz 1948.), označeno je pristalicama Rezolucije IB-a.¹⁴ Više od 70% osumnjičenih pristalica IB-a, bilo je uhapšeno i kažnjeno zatvorskom kaznom (3.439).¹⁵ Postoji i nedavno objavljen podatak iz partijskih izvora, u kome se navodi da je početkom 1953. godine u Crnoj Gori živjelo 3.420 Informbirovaca, od kojih je 2.086 bilo kažnjeno zatvorom.¹⁶ Bez obzira na izvjesna neslaganja o broju uhapšenih i kažnjenih u Crnoj Gori, nesumnjivo da je taj broj bio procentualno mnogo veći nego u drugim jugoslovenskim republikama. U jednom članku se navodi, istina bez poziva na izvor, da su Crnogorci u ukupnom broju uhapšenih u Jugoslaviji zbog Rezolucije IB-a, učestvovali sa 21,13%, dok su u ukupnom jugoslovenskom stanovništvu (prema popisu iz 1948.) učestvovali sa 2,72%.¹⁷

Od 5.007 osumnjičenih i uhapšenih građana Crne Gore zbog podrške Rezoluciji IB-a, njih 2.722 bili su članovi KPJ, koja je

---

¹³ Navodimo broj stanovnika jugoslovenskih republika na osnovu popisa iz 1961. godine, i broj Informbirovaca: Bosna i Hercegovina: 3.277.948 – 4.543 (0,13%); Crna Gora: 471.894 - 5.007 (1,06%); Hrvatska: 4.159.699 – 6.953 (0,16%); Makedonija: 1.406.003 – 2.662 (0,18%); Slovenija: 1.591.523 – 934 (0,05%); Srbija (bez pokrajina): 4.823.274 – 28.661 (0,59%). Navedeno prema: B. Kovačević, *Komunistička partija Crne Gore 1945-1952. godine*, Titograd, 1986, 435.

¹⁴ B. Kovačević, *Komunistička partija Crne Gore 1945-1952. godine*, Titograd, 1986, 434.

¹⁵ R. Radonjić, „Crnogorska 1948“, *Matica*, 1, 2000, 217.

¹⁶ J. Selhanović, *Kult Sovjetskog Saveza i Staljina u Crnoj Gori 1945-1948*, Podgorica, 2012, 124.

¹⁷ R. Radonjić, „Crnogorska 1948“, *Matica*, 1, 2000, 212.

1948. u Crnoj Gori imala oko 16.000 članova.¹⁸ Od 2.722 člana KPJ za Crnu Goru, koji su isključeni kao pristalice IB-a, na kaznu zatvora osuđeno je 2.600 lica. Prema zvaničnim podacima, tokom 1948. kažnjena su zatvorom 73 člana KPJ, naredne godine 1.605, a 1950. na zatvorsku kaznu osuđen je 551 član partije. Tokom 1951. osuđen je 251 član, 1952. – 88, a 1953. – 29 članova KPJ.¹⁹ Veliki broj osumnjičenih i uhapšenih članova KPJ u Crnoj Gori, pripadao je partijskom rukovodstvu. Četvorica su bila članovi Politbiroa (najvišeg izvršnog organa Partije), dvojica članovi Centralnog komiteta KP Crne Gore, 71 član sreskih komiteta, 8 sekretara sreskih komiteta, 18 sekretara mjesnih komiteta, 183 sekretara osnovnih partijskih organizacija, 28 sekretara partijskih ćelija i oko 200 ostalih partijskih rukovodilaca i funkcionera.²⁰ Među isključenim i uhapšenim članovima KPJ u Crnoj Gori bilo je i 140 državnih funkcionera, kao i 270 pripadnika službi bezbjednosti.²¹ U odnosu na veličinu crnogorske partijske organizacije u jugoslovenskim okvirima, u Crnoj Gori je izvršen najveći unutarpartijski obračun. U istorijskoj nauci još nijesu sasvim utvrđeni uzroci koji su uticali na ovakve njegove razmjere. Masovnost predjeljivanja za Rezoluciju IB-a u Crnoj Gori uglavnom je objašnjavana karijerističkim ambicijama, nedovoljnim teorijskim

¹⁸ Izvještaj CK Saveza komunista Crne Gore o radu SK Crne Gore od Prvog do Drugog kongresa; Drugi kongres SK Crne Gore, Stenografske bilješke, priredili B. Kovačević, S. Stanišić i M. Bakić, Titograd, 1990, 38.

¹⁹ Izlaganje V. Biljanovića, ministra unutrašnjih poslova Vlade Crne Gore; Drugi kongres SK Crne Gore, Stenografske bilješke, priredili B. Kovačević, S. Stanišić i M. Bakić, Titograd, 1990, 77.

²⁰ B. Kovačević, „O Informbiro u Crnoj Gori“, U: *1948, Jugoslavija i Kominform – 50 godina kasnije*, Beograd, 1998, 139.

²¹ B. Kovačević, *Komunistička partija Crne Gore 1945-1952. godine*, Titograd, 1986, 431.

znanjem, sklonošću prema dogmatizmu, i posebno, tradicionalnom naklonošću Crnogoraca prema Rusiji. Osim ovog posljednjeg - historijskog i tradicionalnog, svi drugi faktori su na čitavom jugoslovenskom prostoru mogli imati uticaj na opredjeljivanje za Rezoluciju IB-a.

Razmjere unutarpartijskog obračuna u Crnoj Gori zbog Rezolucije IB-a, ali i razmjere obračuna sa svima koji su optuženi za podršku Rezoluciji, ne mogu se samo objasniti razlozima onih koji su optuženi, već je za objašnjenje masovnog stradanja zbog Rezolucije IB-a u Crnoj Gori, podjednako važno obratiti pažnju na karakter i mentalitet onih koji su ih optuživali. Nesumnjivo da je za ovoliki broj optuženih i kažnjenih zaslužna i tradicionalna crnogorska strast u političkim obračunima, koja dovodi do toga da se nikada ne zna što je u tim obračunima lična mržnja i zavist, a što neslaganje oko političkih pitanja. Do sada u crnogorskoj historiografiji nema radova koji bi svestrano i cjelovito ukazali na uzroke i karakter velikog unutarcrnogorskog obračuna u vrijeme Rezolucije IB-a, koji se kolokvijalno naziva „crnogorska ‘48“, niti ima radova koji svjedoče o načinu na koji je ovaj obračun sproveden. Figurativno rečeno, ne postoji izvorno utemeljen historiografski rad o „tehnologiji“ crnogorskog obračuna sa optuženima za podršku Rezoluciji IB-a, kojim bi se rekonstruisala procedura utvrđivanja krivice, proces isljeđivanja i donošenja kazne. Uviđajući ove istraživačke nedostatke u izučavanju unutarcrnogorskog sukoba koji je počeo 1948. godine, odlučili smo da na osnovu odabраних (i do sada nekorisćenih) izvora ukažemo na jedan njegov aspekt – unutarpartijske obračune. Zato je cilj ovog rada da pokaže na koji se način, ili kojim postupkom, KPJ u Crnoj Gori obračunavala sa svojim članovima koji su optuženi za podršku Rezoluciji IB-a, odnosno, za izdaju Partije i svrstavanje na stranu njenih neprijatelja. Opredjeljenje da se ova tema obradi u formi naučnog članka, uticalo je na hronološko ograničenje rada

na period od 1948. do 1950. godine, i analizu samo nekih segmenata ovog problema.

Već krajem jula 1948. godine počela su u Crnoj Gori prva isključenja iz Partije zbog podrške Rezoluciji IB-a, a nakon isključenja, u većini slučajeva, slijedilo je hapšenje.²² Na početku borbe protiv pristalica IB-a u Crnoj Gori, Partija se obračunala sa četvoricom visokih partijskih rukovodilaca: Božom Ljumovićem, Vukom Tmušićem, Nikom Pavićem i Radivojem Vukićevićem. Oni su bili članovi Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru, koji je imao devet članova, i koji je predstavljao rukovodeće (izvršno) partijsko tijelo u federalnoj jedinici. Oni su optuženi da su pristalice Rezolucije IB-a i da su radili na razbijanju jedinstva Partije. Nakon prikupljenih podataka o njihovom „neprijateljskom radu“ i stavovima koji ukazuju na njihovu podršku Rezoluciji IB-a, Partijska komisija ih je krajem avgusta 1948. saslušala i utvrdila da su kao frakcijska grupa tajno radili na razbijanju jedinstva Partije, kršeći njene odluke i direktive, i okupljajući „nezdrave elemente“ unosili u partijske redove malodušnost i kolebljivost. Za svakog od njih navedene su činjenice koje ukazuju na podršku Rezoluciji IB-a i neprijateljski stav prema politici KPJ.

Nakon saslušanja Boža Ljumovića, partijska komisija je utvrdila da je još 1942. godine bio smijenjen za položaja sekretara i člana PK KPJ za Crnu Goru zbog učinjenih političkih grešaka, sektašenja i nebudnosti. Što se tiče njegovog držanja u vrijeme sukoba sa Sovjetskim Savezom, komisija je konstatovala da je na partijskim sastancima podržao usvojene odluke o odnosu prema Rezoluciji IB-a, ali da je na terenu iznosio neslaganje s tim odlukama. Ljumović je, kako se tvrdi, u razgovoru s mnogim članovima Partije iznosio stanovište da je trebalo ići na sastanak

---

²² Odluka o prvom isključenju iz KPJ u Crnoj Gori, donijeta je 26. jula 1948. godine u Kolašinu. Vidjeti: B. Kovačević, *Komunistička partija Crne Gore 1945-1952. godine*, Titograd, 1986, 416.

Kominforma u Bukurešt, da bi neke rukovodioce trebalo smijeniti, te da je spor između KPJ i SKP(b)²³ gotovo riješen. Time je, kako se smatralo, uticao na kolebanje pojedinih partijaca. Ljumoviću je uzeto za grijeh što je prilikom neformalnog susreta sa nekim partijskim rukovodiocima, iznio neslaganje s odgovorom CK KPJ na optužbe Kominforma, tvrdeći da je odgovor preoštar. Drugom prilikom je u jednom razgovoru tvrdio da su SKP(b) i Kominform uvijek u pravu, jer je SSSR glavna snaga revolucije, a da KPJ vodi kapricioznu politiku koja produbljuje jaz između partija i zaoštava sukob. Utvrđeno je i da na Petom kongresu nije glasao za Rezoluciju kojom je podržana partijska politika, nego je prije njenog usvajanja napustio kongresnu dvoranu.²⁴

Slična ogriješenja i kvalifikacije Komisija je navela i za ostale saslušavane rukovodioce. Za Vuka Tmušića Komisija je utvrdila da je još tokom studija, 1937. godine, pripadao antipartijskoj grupi. Na početku sukoba Jugoslavije i SSSR-a iznosio je izvjesna neslaganja sa stavom CK KPJ, a kasnije je podržavao neke optužbe iz Rezolucije IB-a. Svojim stavom uticao je i na druge članove KPJ da podrže Rezoluciju IB-a. Prilikom razgovora u CK KPJ, deklarativno je prihvatio stav Partije, ali je svojim držanjem tokom Petog kongresa i nakon njega, pokazao da je obmanuo Partiju i ostao pri prvobitnom stavu. Prilikom povratka sa Kongresa, upozoravao je istomišljenike da treba da vode računa kako se ponašaju i što pričaju. I za Nika Pavića je partijska komisija utvrdila da je samo prividno prihvatio stav KPJ, ali da je svojim držanjem i djelovanjem pokazao da je pristalica

---

²³ SKP(b) – Svesavezna komunistička partija (boljševika), na ruskom: VKP(b).

²⁴ Izvještaj Pokrajinskom komitetu KPJ za Crnu Goru o saslušanju B. Ljumovića, V. Tmušića, N. Pavića, R. Vukićevića, B. Borovinića i D. Pavića, 27. 08. 1948, Dražavni arhiv Crne Gore (DACG), Odjeljenje za sređivanje i obradu arhivske građe – Podgorica (OSIO-PG), fond „Centralni komitet Saveza komunista Crne Gore“ (CKSKCG), V/38/1.

Rezolucije IB-a. Optužen je za sastanke po privatnim stanovima sa istomišljenicima i podsticanje neprijateljskih stavova unutar Partije. Ispitujući djelovanje četvrtog člana crnogorskog Politbiroa, Radivoja Vukićevića, partijska komisija je utvrdila da je iznio izvjesna neslaganja sa stavom CK KPJ povodom Rezolucije IB-a, kojih se kasnije samo prividno odrekao. Komisija ga je optužila i da je rekao da tajna policija, tj. Uprava državne bezbjednosti (UDB-a) komanduje Partijom, te da je smatrao da se KPJ treba povinovati osudi koja dolazi iz prve zemlje socijalizma. Vukićević je, takođe, podsticao kolebljivost unutar Partije povodom Rezolucije IB-a, prijeteći onima koji su podržali CK KPJ. Optužen je i da je praktikovao da se javno i tajno sastaje sa pristalicama IB-a, kao i da njegovo držanje ukazuje da je izgubio vjeru u Partiju. Na kraju saslušanja četvorice članova Politbiroa, Komisija je konstatovala da se jasno može uočiti da su oni „stajali i stoje na stanovištu Kominformbiroa u pogledu optužbi i kleveta naše Partije i našeg rukovodstva“. Bojeći se da ne budu demaskirani, oni se nijesu javno izjašnjavali za Rezoluciju IB-a, već su iznosili neslaganja samo oko nekih pitanja. Prikrivajući svoju podršku Kominformu i Staljinu, oni su nastojali da što veći broj partijaca uključe u svoju frakciju i stvore uporište za razbijanje Partije. Zbog svih ovih ogriješenja i neprijateljskog djelovanja, Komisija predlaže da se ovi razbijači jedinstva Partije, frakcionaši i antipartijski elementi, isključe iz KPJ, te da se zbog povezivanja sa antidržavnim elementima predaju državnim organima (UDB-i) radi vođenja dalje istrage.²⁵ Nakon ovakvog zaključka Komisije, PK KPJ za Crnu Goru donio je odluku o njihovom isključenju iz Partije.²⁶

²⁵ Izvještaj Pokrajinskom komitetu KPJ za Crnu Goru o saslušanju B. Ljumovića, V. Tmušića, N. Pavića, R. Vukićevića, B. Borovinića i D. Pavić, 27. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/38/1.

²⁶ PK KPJ za Crnu Goru – svim Sreskim komitetima KPJ u Crnoj Gori, 03. 09. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/39.

Kakav je bio tok ovog saslušanja pred Partijskom komisijom, pokazuje zapisnik sa saslušanja Radivoja Vukićevića. Vukićević je rekao da ga je sadržina pisma SKP(b) neprijatno iznenadila i da nije prihvatao optužbe koje su upućene KPJ. Ali, priznaje da možda neke primjedbe nije najbolje razumio i da je ponekad davao i pogrešna teorijska tumačenja. On priznaje da je govorio da je naivno vjerovati da je Staljin ostario, da je moguće da su ruske obavještajne službe neke podatke pogrešno prezentovale, kao i da su neki propusti u radu Partije na terenu mogli biti iskorišćeni za formulisanje optužbi u pismu SKP(b). Komisiju je posebno interesovao sadržaj njegovih razgovora s Ljumovićem, Tmušićem i Pavićem, na što je Vukićević odgovorio da su tokom razgovora o optužbama protiv KPJ, oni uglavnom zastupali stav da je držanje KPJ pravilno. Komisiju je interesovalo i zbog čega je Vukićević u nekim diskusijama tvrdio da se KPJ na brzinu legalizuje i da se Istorija SKP(b) ne prorađuje dovoljno na partijskim sastancima. Vukićević je odgovorio da je možda nešto tako i rekao, ali s najboljom namjerom, kako bi tokom diskusije zauzeli najpravičniji stav. Vukićevića je Komisija pitala što je razgovarao sa kojim članom partijskog rukovodstva, navodeći imena svih sa kojima je razgovarao, a ponekad i datum razgovora. Od njega se tražilo da potvrdi tačnost konstatacija koje je izrekao tokom tih susreta. Komisija je zahtijevala i da objasni svoj stav, izrečen na partijskom sastanku, da su Staljin i Tito dva najizrazitija rukovodioca radničkog pokreta i da je teško razgovarati o njihovim greškama. Vukićević je odgovorio da tako nešto nije nikada rekao, kao i da je u svim razgovorima zastupao liniju KPJ, zagovarajući jedinstvo Partije.²⁷ U dodatnom ispitivanju, Radovoju Vukićeviću su na teret stavljane riječi koje je u razgovoru saopštio pred nekoliko partijskih drugova:

---

²⁷ Zapisnik o saslušanju R. Vukićevića, 07. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/29.

Radojicom Šoškićem, Milom Boričićem, Pavlom Aleksićem i Vojinom Božovićem. Sva četvorica su o njegovim antipartijskim stavovima dala izjavu, i na osnovu njihovih izjava sprovedeno je saslušanje pred partijskom komisijom. Komisija je pitala Vukićevića da li je u razgovoru rekao: da je situacija u zemlji teška, da njegovi partijski drugovi nijesu toliko upućeni u marksizam da bi mogli znati što je rukovodilo CK SKP(b) da napiše pisma KPJ, da se u nekim osudama pretjeruje i da mu je čast što su ga isključili iz Partije. Vukićević je odgovorio da je vjerovatno rekao da je situacija teška, i da partijsko članstvo ne poznaje baš dobro marksizam, ali da time nije želio da širi malodušnost, niti da dovodi u pitanje stav KPJ o Rezoluciji IB-a. Govoreći o pretjerivanjima u osudi, on navodi da nije misli da KPJ pretjeruje u osudi Rezolucije IB-a, već da se pretjeruje u osudi njegovog kolebanja.²⁸

Činjenice na osnovu kojih je utvrđeno da su četvorica isključenih članova crnogorskog Pokrajinskog komiteta pristalice Rezolucije IB-a, i da ne podržavaju stavove KPJ, prikupljene su na osnovu izjava koje su, tokom partijske istrage, o njihovom držanju i stavovima dali njihovi partijski drugovi. Takve izjave napisalo je tridesetak ljudi.²⁹ Svi koji su imali neki kompromitujući podatak, neku politički problematičnu izjavu koju su optuženi članovi Pokrajinskog komiteta dali u neformalnom razgovoru ili na partijskom sastanku, izvještavali su o tome partijske organe. To je u ovom slučaju učinio čak i prvi čovjek crnogorskih komunista, Blažo Jovanović. Upravo na osnovu ovih izjava utvrđivana je krivica osumnjičenih članova Partije.

Prema jednom od takvih svjedočenja, Božo Ljumović je antipartijski i neprijateljski stav iznio za stolom u hotelu „Grand“

²⁸ Zapisnik o naknadnom saslušanju Radivoja Vukićevića, 19. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/30.

²⁹ PK KPJ za Crnu Goru – CK KPJ, 08. 09. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/1/1.

na Cetinju, tokom razgovora sa Savom Žarićem, generalnim sekretarom Vlade. On je o tome obavijestio PK KPJ za Crnu Goru. Žarić u izjavi kaže da je pitao Ljumovića o stavu KPJ u sukobu sa IB-om, a on mu je odgovorio: „Đavo ga znao, možda smo trebali poći na Kominformbiro.“³⁰ O podršci Boža Ljumovića Staljinu i Rezoluciji IB-a, uvjerio se i Leko Šćekić, član Sreskog komiteta u Beranama, koji je s njim, u jednoj neformalnoj prilici, razgovarao o političkoj situaciji. On je u pisanoj izjavi naveo da je tokom razgovora o optužbama IB-a, Ljumović rekao da je Crvena armija moćna, što Boljševičkoj partiji daje snagu da javno govori o stanju u pojedinim komunističkim partijama. Ljumović je iskazao neslaganje sa načinom na koji je CK KPJ odgovorio na optužbe, smatrajući da time daje materijal Staljinu za nove optužbe. Na osnovu ovakvih stavova, Šćekić kaže da je uvidio da Ljumović ne stoji na liniji CK KPJ.³¹

O sadržaju razgovora koji je povodom Rezolucije IB-a imao sa Vukom Tmušićem, izjavu je dao Janko Lopičić, pomoćnik generalnog sekretara Vlade. On kaže da je Tmušiću iskreno rekao da je trebalo poći na sastanak Kominforma i da je odgovor KPJ preoštari. Tmušić se složio s njegovim stavom i u povjerenju mu rekao da SKP(b) ne bi bez razloga optuživao KPJ, kao i da misli da je trebalo poći na sastanak u Bukurešt. Kasnije mu je Tmušić rekao da je promijenio svoje mišljenje i da prihvata stav CK KPJ, ali prema Lopičićevom uvjerenju, učinio je to u „nekako blijedoj formi“.³² O tome što je Tmušić pričao na sastanku Sreskog komiteta KPJ za Cetinje izjavu su dali Marko Gazivoda i Vladimir Mijanović. Tmušić je nakon čitanja odgovora KPJ na pismo CK VKP(b) rekao da je najvažnije sačuvati jedinstvo partije i da je Sreski komitet Cetinja zauzeo pravilan stav. Ali, uzimajući u obzir njegovo cjelokupno izlaganje na sastanku, ova

---

³⁰ Izjava S. Žarića, 04. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/4.

³¹ Izjava L. Šćekića, 11. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/1.

³² Izjava J. Lopičića, 04. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/13.

dva člana Sreskog komiteta su iskazala sumnju u njegovo opredjeljenje i podršku stavovima KPJ, smatrajući da bi ovakvim držanjem mogao negativno uticati na članstvo i podstaći kolebljivost i malodušnost.³³

Izjavu o antipartijskom stavu Vuka Tmušića, partijskoj komisiji dao je i Radojica Pešić. On je naveo da je Tmušić prilikom boravka u Andrijevići davao direktive suprotne zaključcima Partije, vjerovatno u namjeri da pokaže da je on iznad ostalih članova Pokrajinskog komiteta (PK) koji su te direktive donijeli. Tmušić je, prema Pešićevom svjedočenju, u razgovoru sa učesnicima Petog kongresa iz Berana, iznio neke aluzije na ispravnost njegovog stava o rezoluciji IB-a, a suzdržavao se i od skandiranja Titu i CK-u tokom rada Kongresa.³⁴ Odmah nakon završetka Petog kongresa, Vuko Tmušić je, prema drugom svjedočenju, rekao da se u Partiji ne može slobodno diskutovati i da svi moraju paziti što govore. Pored toga, svako ko misli drugačije mora voditi računa kakav utisak svojim raspoženjem ostavlja na partijske drugove, jer se i na osnovu toga procjenjuje kakva su njegova politička stanovišta.³⁵

---

³³ „Njegovo držanje na sastanku nije bilo komunističko. Iako je rekao da se ne treba držati kao nad grobom, nijedna njegova riječ nije bila ohrabrujuća. Smatramo da je bilo kakve rezerve od strane nekog člana našeg komiteta, bi ovakvo držanje Vuka Tmušića moglo vrlo lako uticati u negativnom smislu na ime stvaranja kolebanja u komitetu.“, Izjava M. Gazivode i V. Mijanovića, 07. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/41.

³⁴ Izjava R. Pešića PK KPJ za Crnu Goru, 08. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/9.

³⁵ „Kada je govorio o diskusiji koju su vodili neki drugovi iz SK da je bila nepravilna i da o tome nijesu smjeli diskutovati, naglasio je i to da sada se ne može diskutovati i da svi moramo da dobro vodimo računa šta razgovaramo - diskutujemo, jer se na to pazi, pa je naglasio da se pazi i po samom izgledu kako izgledaš - da li veseo - nasmjan ili ozbiljan.“ Izjava M. Boričića, 11. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/8.

O držanju Vuka Tmušića i njegovim stavovima koje su značili podršku Staljinu i Rezoluciji IB-a, svjedočio je u pisanom izjavi i visoki partijski rukovodilac Andro Mugoša. Mugoša tvrdi da je Tmušić u razgovoru iskazao sumnju da su članovi partijskih organizacija dobrovoljno i iskreno podržali KPJ. Drugom prilikom, kada su se sreli na ulici, Tmušić mu je rekao da njih dvojica podjednako vole i Tita i Staljina. Mugoša smatra da se Tmušić trudio da pokoleba druge članove Partije u odbijanju optužbi Rezolucije IB-a, kao i da je zagovarao stav da je trebalo ići na sastanak IB-a u Bukurešt. Tmušić je, prema Mugošinom svjedočenju, optuživao neke visoke jugoslovenske rukovodioce za antisovjetske stavove, te da neke od njih, izuzimajući Tita i Kardelja, treba smijeniti.³⁶

„Povodom držanja Nika Pavića, člana PK KPJ za Crnu Goru u vezi naših odnosa sa VKP(b), rezolucije Kominformbira i sprovođenja u život linije CK KPJ poznato nam je sljedeće“. Tako počinje izjava koju su o držanju Nika Pavića dali Luka Vujović i Pavle Lopičić, članovi Sreskog komiteta Cetinja. Oni najprije navode da ni jednog trenutka nijesu gubili povjerenje u CK KPJ i da su ih optužbe Kominformbira teško uvrijedile i ogorčile. Za Pavića kažu da je prilikom susreta s njima priznao da su su neke optužbe u Rezoluciji istinite, da nema slobode u Partiji i da je Partija poluilegalna, kao i da je trebalo ići na zasjedanje Koinforma u Bukurešt. Prema njihovom svjedočenju, Pavić je i na drugim mjestima govorio na sličan način. No, i prije nego što je došao u sukob s Partijom, oni kažu da su ga u odnosu prema Rezoluciji IB-a, smatrali nedosljednim i malodušnim.³⁷

Partijski rukovodioci pisali su izjave i o držanju Radivoja Vukićevića, svjedočeći o njegovim antipartijskim i neprijateljskim stavovima. Tako je izjavu o držanju Radivoja

---

³⁶ Izjava A. Mugoše, 17. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/31.

³⁷ Izjava L. Vujovića i P. Lopičića, 05. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/16.

Vukićevića tokom Petog kongresa, koju je okarakterisao kao „lična zapažanja“, dao Džemail Selmanović, šef odsjeka unutrašnjih poslova (policije) u Pljevljima, koji je bio delegat na Kongresu. Selmanović kaže da se dalo jasno primijetiti da je Vukićević tokom trajanja Kongresa bio neraspoložen, kao i da je tokom diskusija uglavnom držao oborenu glavu. Nije se primijećivalo ni njegovo oduševljenje prilikom aplaudiranja govornicima. On, čak, pojedinim govornicima nije ni aplaudirao, a kada je aplaudirao, onda je to činio „sa neraspoloženjem, sa izvrnutom šakom lupajući o dlan druge ruke“. Vukićević, prema Selmanovićevom zapažnju, nije pažljivo slušao ni govornike na Kongresu, već je dok oni govore, stalno nešto razgovarao sa drugom koji je sjedio do njega. O čemu su njih dvojica razgovarali Selmanović nije mogao reći, jer je, kako kaže, pažljivo slušao rad Kongresa. Vukićević se tokom Kongresa družio i sa još dvoje ljudi, koji su prema Selmanovićevom zapažanju, takođe bili neraspoloženi za vrijeme Kongresa, a i hladnokrvno su aplaudirali.³⁸

O držanju Radivoja Vukićevića prije početka Petog kongresa, svoja zapažanja iznio je i Radojica Šoškić, koji navodi da je u jednom razgovoru stekao utisak da Vukićević podržava Rezoluciju IB-a i da nije odlučan u njenom odbijanju. Što se tiče Vukićevićevog držanja na Kongresu, Šoškić zapaža da nije bio odlučan, da je s mukom aplaudirao i da nije vidio da je skandirao „Živio Tito“.³⁹

Da je Vukićević potpuno na strani Rezolucije IB-a, potvrdio je svojom izjavom i Vojin Božović, kome je Vukićević prišao u kafani „Radovča“ u Titogradu, i rekao da je podržao rezoluciju IB-a, jer je dobar marksista i pravi komunista. Tokom razgovora, tvrdi Božović, napadao je neke partijske rukovodioce u

³⁸ Dž. Selmanović – Pokrajinskom komitetu KPJ za Crnu Goru, 08. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/23.

³⁹ R. Šoškić – Pokrajinskom komitetu KPJ, 08. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/22.

Titogradu.⁴⁰ Radivoja Vukićevića teško je svojom izjavom optužila i Dobrila Ojdanić. Ona je u izjavi navela da je poslije pisma CK SKP(b) otišla u stan kod Radivoja Vukićevića i pitala ga začuđeno: „Što se ovo dešava i jesu li Rusi poluđeli?“ Na to joj je Vukićević odgovorio da razmišlja naivno i da sukob nije su izmislili Rusi, nego su za svoje optužbe imali nekog povoda. Ojdanićeva je s istim dilemama još jednom posjetila Vukićevića u njegovom stanu, i on joj je tom prilikom nešto detaljnije objasnio uzroke spora i utemeljenost optužbi koje je Kominform uputio KPJ. Vukićević je, kako navodi Ojdanić, rekao da KPJ nije legalizovana i da je IB u pravu kada iznosi takvu optužbu. Istina je i da u Jugoslaviji jača kapitalizam, da se ne uvažavaju preporuke iz Moskve, da se Partija utapa u Narodni front i da se UDB-a postavlja iznad Partije. Vukićević smatra i da nije istina da se Jugoslavija sama oslobodila od neprijatelja.⁴¹

Prijateljski razgovor sa optuženim Vukićevićem prepričao je u pisanoj izjavi i Leko Šćekić. Tokom razgovora, Vukićević je pitao Šćekića da li mu je miliji Staljin ili Tito, na što je Šćekić odgovorio da mu je Tito miliji, ali da Staljina smatra genijalnim.⁴² Takođe, i Vukašin Saveljić, iako to od njega nije traženo, dostavio je svoje bilješke sa sjednice Sreskog komiteta Titograda, na kojoj je Radivoje Vukićević bio zadužen da objasni sukob sa IB-om. Vukićević je na tom sastanku rekao da su Staljin i Tito dva najzraslija rukovodioca svjetskog proletarijata, ali svoj stav o sukobu nije saopštio. Vukićević se, dakle, prema Saveljićevom zapažanju, nije izjasnio protiv optužbi IB-a.⁴³ O političkim stavovima Radivoja Vukićevića svjedočili su, napokon, i oficiri

---

⁴⁰ Izjava V. Božovića, nema datuma, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/27.

⁴¹ Izjava D. Ojdanić, nema datuma, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/24.

⁴² Izjava L. Šćekića, 11. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/25.

⁴³ V. Saveljić - Č. Šćepanoviću, 07. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/40.

UDB-e, koji su ga čuvali dok je tokom partijske istrage bio u kućnom pritvoru. Tokom jedne posjete, Vukićević je oficirima rekao da nije pogriješio u diskusiji, jer je njegovo izlaganje bilo na liniji marksizma-lenjinizma, kao i da ništa uvredljivo i nepravilno nije rekao protiv Partije.⁴⁴

Izjavu o neprijateljskim stavovima osumnjičenih partijskih rukovodilaca (B. Ljumovića i N. Pavića) dao je i Komnen Cerović. On se prisjetio razgovora koji je s njima vodio u stanu Rajka Pavića, 10. ili 11. jula. Njihovo jednodušno mišljenje, prema Cerovićevoj interpretaciji, bilo bi: da su SKP(b) i IB uvijek u pravu, jer je SSSR glavna snaga revolucije, te da CK KPJ vodi kapricioznu politiku, kojom samo produbljuje jaz i stvara nepovjerenje između komunističkih partija.⁴⁵ Izjavu u kojoj je iznio svoja saznanja o stavovima optuženih članova najvišeg partijskog rukovodstva, dao je i prvi čovjek crnogorskih komunista, Blažo Jovanović. I on je iznio detalje iz razgovora koje je imao sa V. Tmušićem i N. Pavićem. Sa Tmušićem je Jovanović nekoliko puta razgovarao, uvidjevši kod njega malodušnost i kolebljivost. Tmušić je, navodno, rekao da je sukob doživio strašno i da je kod njega proizveo nedoumice. Jovanović ga je zbog toga upozorio da time može da izazove kolebanje drugih članova Partije. I Pavić se, prema Jovanovićevom zapažanju, kolebao oko stava prema Rezoluciji IB-a, zbog čega je pokušavao da ga uvjeri u pravilnost stava CK KPJ, ali bez naročitog uspjeha.⁴⁶

O antipartijskim stavovima Tmušića, Pavića i Vukićevića pisanu izjavu dao je i Radimir Komatina. On smatra da se na osnovu onoga što je od nekih drugova čuo o njihovim stavovima, kao i na osnovu njihovog ponašanja na Petom kongresu,

---

⁴⁴ Izjava ofirira Lj. Uskokovića i V. Pavićevića, 07. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/28.

⁴⁵ Izjava K. Cerovića, nema datuma, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/36.

⁴⁶ Izjava B. Jovanovića, 15. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/32.

može zaključiti da su oni pristalice Rezolucije IB-a i da se nije su iskreno pokajali zbog neslaganja sa rukovodstvom KPJ oko nekih tvrdnji iz Rezolucije. Komatini je bio znakovito i to što su se oni tokom kongresa stalno družili i što su se odvajali od ostalih delegata. No, i prije kongresa Komatina je na osnovu neposrednog razgovora sa Pavićem i Tmušićem, mogao da se uvjeri da podržavaju Rezoluciju IB-a. Pavića je jednom prilikom sreo na ulici i istog momenta ovaj ga je pitao što misli o Rezoluciji Kominforma. Komatina je, naravno, rekao da u potpunosti odbija Rezoluciju, dok je Pavić bio uvjerenja da optužbe nijesu sasvim bez osnova. Istog dana Komatina je posjetio Tmušića i nakon razgovora o Rezoluciji, ovaj mu je rekao da u njoj ima i nekih netačnih tvrdnji, ali da je većina stvari istinita i da je odgovor KPJ preoštar.⁴⁷

Kao što se na osnovu ovih svjedočenja može zaključiti, u obračunu Partije u Crnoj Gori sa svojim najvišim rukovodiocima, optužni materijal činile su izjave u kojima su njihovi partijski drugovi saopštavali što je ko od njih rekao o Rezoluciji IB-a, sukobu sa SSSR-om i članicama Kominforma ili o stavu koji KPJ o tome treba da zauzme. U izjavama su iznosili i lična zapažanja o njihovom držanju, gestovima ili reakcijama tokom rasprava o političkim temama, tumačeći smisao nekog njihovog stava ili komentara, ako nije izrečen dovoljno jasno i direktno. Davaoci izjava su takve stavove osumnjičenih predstavljali kao aluziju na aktuelne političke teme, kojom prikrivaju svoj antipartijski i neprijateljski stav, odnosno, podršku Rezoluciji IB-a. U suštini, ove izjave su imale formu klasične policijske dostave. Osumnjičenima je jedino ostajalo da pred Komisijom objašnjavaju smisao svojih riječi. Već tada, a posebno od 1949. godine, davaoci izjava su morali znati da svojom dostavom, koja je temelj za partijsku

---

⁴⁷ Izjava R. Komatine, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/35.

optužnicu, direktno navode metak Partije na nečije čelo. A to je značilo da upropašćavaju život i karijeru, ne samo čovjeku o kome pišu, već i njegovoj porodici, i da ih sve skupa izlažu velikom stradanju.

Dajući važnost dostavi, odnosno, izjavi o nečijim stavovima, Partija je stavila u drugi plan riječi i stavove koje član Partije iznese na partijskom sastanku ili javnom skupu. Time je ustanovljen princip da se o držanju člana Partije najčešće prosuđuje na osnovu dojava njegovih drugova, a ne na osnovu njegovih sopstvenih riječi i stavova. Očigledno da je među partijskim članstvom bio dovoljan broj onih koji su bili u neprestanoj potrazi za „neprijateljima“, i koji su to smatrali svojom dužnošću, i dokazom o pravovjernosti i odanosti Partiji. Ukoliko bi neki član Partije čuo da drugi član podržava ili odobrava Rezoluciju IB-a, ili da iznosi stavove koji se mogu smatrati podrškom Rezoluciji, smatrao je svojom dužnošću da o tome obavijesti partijsko rukovodstvo. Sasvim je bilo nebitno da li je član Partije svoje neprijateljske stavove povodom Rezolucije IB-a iznosio na partijskom sastanku, u kafani, korzou ili u svojoj kući. Važniji je bio sadržaj njegovih stavova, od mjesta gdje ga iznosi. Na osnovu takve izjave, započinjala je najprije partijska istraga, a zatim i istraga organa UDB-e. Naravno, pored onih koji su dostave pisali samoinicijativno, bilo je i onih koji su prikupljanje materijala za dostavu o sumnjivom članu Partije, dobili kao zadatak ili obavezu od Partije. Njihov zadatak je bio da nadgledaju i propituju tog člana partije o njegovom stavu prema Rezoluciji IB-a, i da zabilježe sve što bi ukazivalo na njegovo razilaženje sa linijom KPJ. Naravno, osumnjičene članove Partije nadgledali su i organi UDB-e.⁴⁸

---

⁴⁸ Izvještaj Sreskog komiteta KP Crne Gore za Berane – CK KP Crne Gore, 01. 08. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/3/5.

Forma policijske ili doušničke dostave, koja se u partijskoj terminologiji nazivala „izjavom“, funkcionisala je ne samo u obračunu Partije sa četvoricom članova crnogorskog Pokrajinskog komiteta, već i u gotovo svim drugim partijskim kažnjavanjima zbog podrške Rezoluciji IB-a. Jedna od takvih izjava sadrži podatke do kojih je njen davalac došao prisluškujući razgovor sa susjednim stolom, a zatim učestvujući u razgovoru na korzou. Evo kakav je bio sadržaj jedne takve izjave, tačnije dostave: „Bez poziva prestade ovom Komitetu – kadrovskom odjeljenju drugarica Ojdanić Marija, član KPJ od oktobra 1943. godine, pa izjavi slijedeće: Mjeseca septembra 1948. godine pošla sam u Vrnjačku Banju radi liječenja, tamo sam našla od komunista koje ja poznajem Dušana Popovića iz Berana i Blagoja Vuksanovića iz Berana. Jedne večeri čitajući novine u trpezariju, odnosno ja sam čitala „Borbu“, a za astalom je počeo raspravljati Dušan Popović, sada na dužnosti u Invalidskoj komisiji na Cetinju. U razgovoru koji je vodi(o) najviše po pitanju rezolucije Informbiroa, pa se u tom razgovoru dotakao odbranaštva u interesu zastupajući Radonju Golubovića, gdje je pored ostalog rekao i ovo: 'Iznose sada Radonji Goluboviću svaku bruku, a ustvari on kad ponovo dođe u Jugoslaviju biće ponovo komunista.' Ja sam prekinula čitanje „Borbe“ i rekla sam Dušanu da naša Partija gleda istinu u oči i da drug Blažo Jovanović nije ništa izmišljao nego je sve rekao istinu o Radonji, jer je on to zaslužio onakvim njegovim radom i Radonji nema više povratka u Jugoslaviju. Sa takvim mojim odgovorom on je prekinuo dalje da govori o Radonji. Druge večeri pošli smo na korzo ja, Dušan Popović, Blagoje Vuksanović, pa pored ostalog u razgovoru ja sam kritikovala Kompartije demokratskih zemalja zašto one napadaju naš Centralni Komitet, kad on sprovodi liniju pravilno, ali mi je u tom vremenu Blagoje Vuksanović rekao: 'U svemu se slažem da imaju pravo što govore o našoj

Partiji i našem Centralnom Komitetu, samo se ne slažem da ne idemo u fašizam.‘ Oni su i dalje nastojali da ja nijesam u pravu što tako zastupam, nego su uporno ostali pri svome.“⁴⁹

Na osnovu nekoliko dostava, iz Partije je avgusta 1948. godine isključen i Branko Rogišić. On je, kako se u tim izjavama navodi, diskutujući o Rezoluciji IB-a imao „nepravilan stav“, koji nije promijenio ni nakon prorađivanja partijskih materijala. Kao razlog njegovog isključenja iz Partije navodi se i to što pred komisijom koja ga je saslušavala nije bio iskren. Partijska komisija koja je donijela odluku o isključenju, kaže da je Rogošić „i prije ovoga poznat kao nezdrav, istupajući na partijskim sastancima u samoj ćeliji skoro po svim pitanjima kao kritizer. Njegov stav prema rukovodiocima bio je potje-njivački, iako mu je na ovo Partija stalno ukazivala.“⁵⁰ Dokazi o Rogošićevom antipartijskom držanju prikupljeni su iz izjava nekolicine njegovih partijskih drugova, s kojima je u raznim pri-likama razgovarao o Rezoluciji IB-a. U izjavi Sreskom komite-tu, student Slobodan Vujica navodi da je Rogišić u razgovoru s nekoliko članova Partije iznio nepravilan stav u vezi sa Re-zolucijom IB-a, u kojem se iskazuje „oportunizam, kukavičluk, kolebljivost i nezdravost druga Branka.“ Prema svjedočenju Vujice, Rogošić je rekao da se u odgovoru KPJ na Rezoluciju IB-a ne navode činjenice koje bi opovrgle optužbe, kao i da su tačne činjenice u Rezoluciju koje se odnose na stanje u KPJ. On je i u jednom Titovom govoru prepoznao antisovjetsku politiku CK KPJ. Neprijateljsko stanovište Rogošića iskazuje se i u nje-govom kolebanju da li se treba opredijeliti „za“ ili „protiv“ Staljina i Sovjetskog Saveza. Zbog ovakvih opredjeljenja,

---

⁴⁹ Saslušanje M. Ojdanić, 26. 10. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/11.

⁵⁰ Dopis partijske komisije Sreskom komitetu KP Crne Gore za Nikšić, 02. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/1.

Vujica smatra da Rogošić treba da bude izbačen iz Partije kao razbijač njenog jedinstva.⁵¹ Izjavu o neprijateljskim stavovima Branka Rogošića, koji su izrečeni pred nekoliko svjedoka, dao je i major Veljko Brković. I on tvrdi da je Rogošić u jednoj diskusiji rekao da KPJ nema dovoljno činjenica kojima bi opovrgla optužbe iz Rezolucije IB-a, kao i da se u Rezoluciji nalaze neoborive činjenice koje teško optužuju KPJ. Brković je bio svjedokom i Rogošićevih kritičkih opservacija Titovog govora u Ljubljani. Takođe, pokazao je zabrinutost i kukavičluk zbog najavljene ekonomske blokade SSSR-a i drugih zemalja istočnog bloka. Na kraju izjave Brković je dao i osvrt na ukupno Rogošićevo držanje: „Za čitavo vrijeme diskusije, mogu sa sigurnošću tvrditi da je to njegov stav koji je i u ranijoj diskusiji sa ostalim drugovima provejavao kolebljivošću, kukavičlukom i oportunistom... Smatram da kod druga Branka vlada nepovjerenje u snage naše Partije da će iz ove borbe izaći kao pobjednik, te na osnovu svega iznijetog mišljenja sam da drug Branko nije dostojan da bude član KPJ.“⁵²

Upravo ove dvije izjave poslužile su kao optužni materijal za partijsku komisiju koja je saslušavala Rogošića. Prilikom saslušanja, komisija ga je pitala da li rekao da u Rezoluciji IB-a ima činjenica, a da ih u odgovoru CK KPJ nema, te da li Titov govor u Ljubljani ide u prilog nepravilnom stavu prema IB-u. Rogošić je odgovorio da nije detaljnije komentarisao postojanje ili nepostojanje istinitih činjenica u Rezoluciji, ali da Titog govor u Ljubljani ide u prilog stavu IB-a. A na pitanje da li je govorio o bezizlaznosti položaja Jugoslavije ukoliko dođe do blokade od strane SSSR-a i njegovih saveznika, Rogošić odgovara

---

⁵¹ Izjava S. Vujice, 02. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, Sreski komitet (SK) Nikšić, VII-489/4.

⁵² Izjava V. Brkovića, 02. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, SK Nikšić, VII-489/7.

da je to rekao i da ostaje pri tom stanovištu. Prema njegovom mišljenju, socijalizam u Jugoslaviji nije moguće izgraditi bez podrške SSSR-a i zemalja istočnog bloka.⁵³

Prema izjavi Marka Gazivode, Rezoluciju IB-a i Staljina otvoreno je i direktno podržao Janko Lopičić, i to prilikom razgovora s nekoliko drugova u Sreskom komitetu Cetinja. Gazivoda tvrdi da je Lopičić rekao sljedeće: „Da ne postoji nešto, ne bi ni došlo do Rezolucije Informbiroa. Staljin je potpisao ona pisma CK VKP(b), a riječ Staljina je riječ istorije. Moskva je centar svjetske revolucije a Staljin je vođ međunarodnog proletarijata. KPJ je u ovom slučaju za taj centar periferijska ćelija, a stvari treba gledati sa stanovišta interesa međunarodnog proletarijata. Neće VKP(b) dozvoliti da se Staljinova riječ tako lako povuče. Stvari u pismima VKP(b) su činjenično iznesene. Pitam se što bi bilo sa nama da su se kod nas iskrcale 1944. godine anglo-američke trupe kada je bilo 120.000 četničkih, ustaških i drugih trupa u našoj zemlji da nije došla Crvena armija. Kako ćemo izvršiti petogodišnji plan ako nas ekonomski ne potpomogaše zemlje Narodne demokratije i SSSR. No, i pored svega mi ne možemo imati bolji CK od ovoga.”⁵⁴ Za razliku od drugih prijava, koje uglavnom sadrže poneku konstataciju ili neke problematične stavove i odgovore u vezi sa Rezolucijom IB-a, Gazivoda se potrudio da saopšti Lopičićevo izlaganja o ovoj temi, kao da je tokom razgovora vodio stenografske bilješke. Ne možemo, naravno, znati da li je Lopičićevo izlaganje vjerno prenio, niti da li je Lopičić ovakve stavove iznio, ali je i samo jedna od navedenih rečenica bila dovoljna da odmah bude isključen iz Partije i uhapšen.

Na jednog pristalicu Rezolucije IB-a u Partiji, ukazao je svojom dostavom i Drago Balić iz Kotora. On je u neformalnom

⁵³ Zapisnik sa saslušanja B. Rogošića pred partijskom komisijom, 02. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, SK Nikšić, VII-489/6.

⁵⁴ Izjava M. Gazivode, 07. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, V/10.

razgovoru sa Ilijom Popovićem došao do saznanja da ovaj podržava Boža Ljumovića. „U razgovoru dotakli smo se raznih stvari i došli na pitanje Boža Ljumovića i drugih članova PK koji se nalaze pod partijskom istragom. On je govorio da je to nepravilno i počeo da ih brani i podvukao je da je Božo Ljumović stariji komunista od Tita i da je profesor teorije Marksizma-Lenjinizma i nemoguće je da je on pogriješio.“ Popović je, navodno, rekao da je slušao Radio-Moskvu i da podržava optužbe koje je CK SKP(b) iznio na račun KPJ, vjerujući da Moskva ne griješi.⁵⁵

Prema izjavi koju je Sreskom komitetu u Kotoru dao Nedeljko Moškov, Rezoluciju IB-a podržao je, tokom razgovora u kafani „Dojmi“ u Kotoru, i član KPJ Ljubo Marić. On je u žučnoj diskusiji s nekolicinom drugova rekao da je Rezolucija IB-a tačna i opravdana. Kada ga je Moškov pitao da li se on slaže s Rezolucijom, Marić je rekao da Staljin ne laže. Marić je dodao i da su jugoslovenski rukovodioci morali poći na sastanak u Bukurešt, kao i da sovjetsko rukovodstvo ne bi napadalo jugoslovensko da nijesu uočili greške. Moškov na kraju moli Sreski komitet da Marića pozove na odgovornost, jer se iz nje-gove diskusije može zaključiti da se radi o antipartijskom ele-mentu, koji pokušava da unese razdor u Partiju.⁵⁶

Na osnovu jedne izjave (dostave), iz Partije je jednoglasno isključena Marija Novović, i to zbog toga što je, kako se u obra-zloženju odluke navodi, bila dvolična u odnosu prema Rezoluciji IB-a i što je u terenskom radu agitovala protiv CK KPJ, govoreći da u Partiji nema demokratije, da je Partija kulačka, da se zaklanja iza Narodnog fronta, da oni koji su stali na Staljinovu stranu nijesu izdajnici i da neki članovi KPJ

---

⁵⁵ Izjava D. Babića, 08. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/2.

⁵⁶ N. Moškov – Sreskom komitetu KP Crne Gore za Kotor, 11. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, SK Kotor, VI/6.

kleveću Sovjetski Savez.⁵⁷ Optužbe zbog kojih je Marija Novović isključena iz KPJ, potiču iz izjave koju je o njenim stavovima povodom Rezolucije IB-a dao kapetan Jugoslovenske armije Milovan Vasović. On je tokom privatne posjete rođacima muža Marije Novović, s njom vodio raspravu o optužbama koje su iznesene u Rezoluciji. Ona je, navodno, rekla da ne treba hapsiti ljude zbog slobodno iznesenog stava, da se u Jugoslaviji kleveće Sovjetski Savez, da je KPJ kulačka i da se pretvara u Narodni front. Bez okolišanja je rekla i da je nju nemoguće ubijediti da optužbe IB-a nijesu istinite, kao i da oni koji su se izjasnili za Rezoluciju nijesu izdajnici.⁵⁸

Kada se javila sumnja u stav Ljubomira Jankovića prema Rezoluciji IB-a, inače člana Sreskog komiteta u Nikšiću, uzete su izjave od nekolicine članova partijskih organizacija, koji su trebalo da te sumnje opovrgnu ili potvrde. Izjavu o držanju i opredjeljenju Ljubomira Jankovića dao je član Partije, Žarko Perović. Perović tvrdi da je septembra 1948. razgovarao s Jankovićem i da mu je on tada rekao da sumnja u ispravnost rada CK i da se mnoge greške na koje je ukazano u Rezoluciji IB-a, postepeno ispravljaju. Janković je, prema ovom svjedočenju, iskazivao sumnju u demokratski karakter KPJ, smatrajući da je trebalo ići na sastanak Informbiroa u Bukurešt.⁵⁹ O Jankovićevom držanju izjavu je dala i Jovanka Mušikić. Ona navodi da je Janković poslije objavljivanja Rezolucije IB-a javno iskazivao podršku KPJ na partijskim sastancima, dok je svojim ponašanjem pokazivao da misli suprotno. U prvom redu, družio se sa ljudima koji su se kolebali i koji su kasnije uhapšeni, a zatim je počeo da priča da je CK KPJ

---

⁵⁷ Odluka Gradskog komiteta KP Crne Gore za Titograd, 18. 11. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/17.

⁵⁸ Izjava M. Vasovića, 20. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/17/a.

⁵⁹ Izjava Ž. Perovića, 01. 10. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/4/6.

skrenuo sa linije, da je Staljin u pravu, da je istina što Informbiro kaže i da je Tito prešao na stranu kapitalista. Ali, dodaje Mušikićeva – „ove stvari Janković je govorio, kad je bio na osustvo u svom mjestu u srezu Kolašinskom.“ Dakle, Mušikićeva to nije čula od Jankovića, već zna da je on to govorio kada je bio na odsustvu u Kolašinu. A kad je došao u Nikšić, Janković je nastavio da izražava sumnju u CK, tvrdeći da je Rezolucija pravilna i da je jugoslovensko rukovodstvo trebalo poći na sastanak u Bukurešt. Ovi podaci, prezicira Mušikićeva, dobijeni su od člana Partije, Luke Koprivice, inače oficira UDB-e.⁶⁰

Prije nego je Božo Kruška saslušan pred partijskom komisijom i optužen za podršku Rezoluciji IB-a, podatke o njegovom držanju i antipartijskim izjavama, Sreskom komitetu Nikšić dostavio je Velizar Perunović, šef UDB-e u Nikšiću. U dopisu: „Podaci za Boža Perova Krušku“, Perunović kaže da je od pojave Rezolucije IB-a bio primijetan Kruškin pasivan stav. On se često i rado družio sa Vojom Vučurovićem, koji je već uhapšen zbog opredjeljivanja za Rezoluciju, a nakon njegovog hapšenja nastavio je da se druži s njegovom ženom. Često je plaćao piće i dvojici prijatelja, koji su takođe optuženi da su na „liniji IB-a“, čak i kada su zbog antipartijskog rada izbačeni s posla. Družio se često i sa svojim zetom, Nikcem Nikčevićem, za koga se smatralo da ima kolebljiv stav po pitanju IB-a. Perunović tvrdi i da je Kruška bio u grupi koja je u Gradskoj kafani pjevala: „Nama Staljin iz Rusije piše, komunisti ne bojte se više.“ Drugom prilikom, Kruška je izjavio da oficiri UDB-e hapse, ali da njihova vlast neće trajati dugo. Na partijskom sastanku se pravdao da je on mali čovjek da bi mogao govoriti o situaciji oko Rezolucije.⁶¹ Na saslušanju pred partijskom

---

⁶⁰ Podaci za druga Janković Ljubomira, 14. 05. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/5.

⁶¹ Izjava V. Perunovića, 15. 02. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/3/3.

komisijom, Kruška je izjavio da ima pravilan stav u odnosu na liniju CK KPJ, i da je istina da je negdje rekao da je on mali i da nema dovoljno autoriteta da objašnjava narodu da su isključeni članovi Partije izdajnici naroda i Partije. Kruška ne priznaje da u njegovom druženju sa Vučurovićem postoje politički motivi, kao i da se nije sastajao s njegovom ženom. Priznaje da je bio u društvu gdje su se pjevale razne pjesme, ali ni jedna koja bi se odnosila na sadašnju situaciju. Navodno je samo bilo rasprava o sadržaju pjesme u kojoj se pominje Staljin. Ne priznaje ni da je govorio da oficiri UDB-e neće još dugo hapsiti, kao ni da se s bilo kim sastajao tajno. Kruška odbija i optužbu da je sa nekim, politički kompromitovanim ličnostima, razgovarao o politici. On priznaje da se nije trebalo družiti s ljudima koji su došli u sukob s Partijom, i to priznaje kao svoju grešku: „Smatram da sam pogriješio što sam se družio sa ovakvim elementima, za koje danas jasno vidim da su izdajnici i neprijatelji naše Partije i naših naroda u borbi za izgradnju socijalizma, a što prije nisam mogao uočiti kad sam se sa njima družio.“ Krivcima što ga saslušava partijska komisija, označio je dvojicu ljudi (ne i Perunovića), za koje kaže da to čine iz lične mržnje.⁶²

U vrijeme hajke na pristalice Rezolucije IB-a, i partijski aktivista Jovan Đurman iz Nikšića optužio je svog partijskog druga Mihaila Pašića da je prilikom njihovog razgovora iznio stavove koji ukazuju da je na strani IB-a. U toku partijskog isljeđivanja, Pašić se žalio Sreskom komitetu da ga je Đurman optužio iz lične mržnje i osvete, i to samo zbog toga što je sumnjao da je bio u ljubavnoj vezi s njegovom sestrom. Uz to, tvrdio je da su njih dvojica posljednji put razgovarali 1947. godine, tako da tada i nije mogao komentarisati Rezoluciju IB-a. U žalbi nikšićkom Sreskom komitetu, Pašić o sve tome kaže: „Jovo me

---

⁶² Zapisnik o saslušanju B. Kruške, 15. 02. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/3.

pitao 'Mihailo čuo sam od omladinca nekog da si se ti njemu hvalio da si mi dobio sestru?' i počeo da breči. Ja sam rekao 'Ništa nemoj brečati, nego kaži od koga si čuo pa da se suočimo za to pa ko bude kriv taj i nek odgovara.' Kazati mi ga nije htio. Ovo je bio naš razgovor 1947. god. kada smo se posljednji put vidjeli ja i Jovo, od kuda ja sa njim da govorim o rezoluciji te godine kad je rezolucija izašla juna mjeseca 1948. god. mene je Jovo zazirao zbog njegove sestre i da bi mi podvalio kazao je da sam se sa njim sastajao 1948. god. i stajao na stanovištu rezolucije IB. Zato molim drugove članove Sreskog komiteta KPJ Nikšić da me sastave radi suočenja s Jovom, jer nije lako nazvati jednog čovjeka narodnim izdajnikom, a kad čovjek ni sjetan ni savjetan o tome. Ako sam ja infombiraš ne zaslužujem samo da se izbacim iz Partije nego ja sebe osuđujem da se strijeljam kao izdajnik države, Partije i naroda."⁶³

Iz Partije je isključen i potporučnik Marko Paljević, pitomac Vojnopomorske škole, i to na osnovu dostave njegovog kolege. Paljević je na početku sukoba sa Kominformom iznio stav da u KPJ nema demokratije i da je ona poluilegalna, što se tvrdilo i u Rezoluciji IB-a, ali je nakon dobijanja objašnjenja od partijskog rukovodioca odustao od takvog uvjerenja. Partijska organizacija nije zbog njegovog prvobitnog stava smatrala da ga treba saslušati pred Komisijom i isključiti iz KPJ, ali kada je pred kolegom iz škole rekao da bi Tito, da je pravi komunista, trebalo da podnese ostavku, kako narod ne bi stradao zbog njega, sazvan je partijski sastanak na kome je donijeta odluka da se isključi iz Partije i uhapsi. Njegovu izjavu da bi Tito, da je pravi komunista, trebalo da podnese ostavku, dostavio je partijskim organima Jovo Stoisavljević, pitomac Vojnopomorske škole, sa kojim, kako tvrdi Paljević, on odranije nije bio u dobrim odnosima.

---

⁶³ Žalba M. Pašića Sreskom komitetu KP Crne Gore za Nikšić, 28. 02. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, SK Nikšić, VII/47/2.

Stoisavljević ga je prilikom slučajnog susreta propitivao da li zna nešto o bjekstvu generala Arsa Jovanovića, govoreći mu da je Jovanović izuzetan vojnički um. Paljević je odgovorio da mu o tome ništa nije poznato, dodajući da Tito u sukobu sa IB-om nema nikakve krivice, jer da ima on bi sigurno dao ostavku. „Ovo sam rekao ne misleći ništa protivno i zlonamjerno samo (kao) odgovor na priču Jova Stoisavljevića i onda sam pošao od njega“, tvrdi Paljević, dodajući da je Stoisavljević kasnije nekim drugovima pričao da mu je rekao da Tito treba da podnese ostavku. Na kraju žalbe, Paljević kaže: „I ovakav udarac koji sam nepravilno dobio od nepoštenog druga mene neće pokolebati ni najmanje, nego sam spreman u svako doba dati život za Partiju i stav pravilan naše partije i druga Tita.“ Paljević je uzalud tvrdio da nije rekao da bi Tito, da je pravi komunista, podnio ostavku. Kako se navodi u Zapisniku sa partijskog sastanka: „Svi članovi Partije u ćeliji bili su mišljenja da je on rekao onako kako je iznio drug Stoisavljević, pred kojim je govorio.“ Ovakav stav partijska ćelija je zauzela, jer su njeni članovi odranije znali da je Paljević tvrdoglav i neiskren čovjek, „sa niskom odgovornošću pred Partijom.“ Kao potvrdu Paljevićeve tvrdoglavosti i „niske partijske odgovornosti“, oni su naveli njegovo uporno ignorisanje preporuke partijskog rukovodioca da se ošiša. Zbog toga je partijska ćelija jednoglasno donijela odluku o njegovom isključenju, zatraživši da odmah bude uhapšen.⁶⁴

---

⁶⁴ „Partijska ćelija njegove čete na svom sastanku održanom 27. avgusta o. g. poznavajući ga odranije kao tvrdoglavog, neiskrenog i čovjeka s niskom odgovornošću pred Partijom, koje je između ostalog i partijski rukovodilac Mornarice morao 3 puta objašnjavati potrebu izvršenja naređenja – da se ošiša, jednoglasno je donijela odluku da ha se isključi iz Partije i tražila da ga se uhapsi.“, CK KP Crne Gore – Sreskom komitetu KP Crne Gore za Titograd, 03. 09. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/14; Žalba Marka Paljevića CK KP Crne Gore, 13. 10. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/14/3.

Optužbe na osnovu dostava funkcionisale su i dvije godine nakon objavljivanja Rezolucije IB-a. Jula 1950. godine Sreski komitet Bara isključio je iz Partije Blaža Sjekloću, člana Sreskog komiteta, zbog, kako je ocijenjeno, „antipartijskog i neprijateljskog rada na liniji Rezolucije Informbiroa“. Sjekloća je, prema izjavama nekoliko svjedoka, organizovao prekucavanje pisma CK SKP(b), iako je to bilo strogo zabranjeno, a pred jednim članom Komiteta je poslije objave Rezolucije rekao da bi, da nije oženjen, išao tamo gdje se gradi socijalizam. To je bila jasna aluzija na Sovjetski Savez, na osnovu čega je partijska komisija koja ga je saslušavala, zaključila da je razmišljao o bjekstvu iz zemlje. Komisija je zaključila da je tokom ispitivanja bio neiskren i dvosmislen u odgovorima, što potvrđuje da se radi o „antipartijskom i neprijateljskom elementu, tj. o pristalici Informbiroa.“ Na osnovu njihovog izvještaja, Sreski komitet u Baru donio je jednoglasnu odluku da ga isključi iz Partije. U obrazloženju je rečeno da je Sjekloća isključen zato što je od početka sukoba sa IB-om bio antipartijski element, i što je pokušao da bježi iz zemlje. Nakon donošenja odluke o isključenju, Sjekloću je uhapsila UDB-a.⁶⁵ Izjave na osnovu kojih je utvrđeno da je Sjekloća „antipartijski elemenat-informbirovac“ dala su tri člana Sreskog komiteta KP Crne Gore za Bar i žena jednog od njih. Izjava koju su dali član Sreskog komiteta i njegova žena, Anto i Olivera Đurović, bila je presudna za isključenje Sjekloće iz Partije i njegovu dalju sudbinu. Anto Đurović je izjavio da mu je Sjekloća poslije objave Rezolucije IB-a rekao da bi otišao tamo gdje se gradi socijalizam, samo da je neoženjen. Sjekloća je pred partijskom komisijom izjavio da se ne sjeća da je Antu Đuroviću tako nešto rekao, ali da ne može da tvrdi ni da nije. Budući da Sjekloća nije priznao da je ovakvu izjavu dao, Sreski

---

⁶⁵ Zapisnik partijske komisije o saslušanju B. Sjekloće, 10. 07. 1950, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, IX/5.

komitet je zahtijevao od žene Anta Đurovića da potvrdi da li joj je muž nešto rekao o Sjekloćinim stavovima u vezi sa Rezolucijom. Na zahtjev Sreskog komiteta Đurovićka je izjavila da je Sjekloća rekao tako kako kaže njen suprug: „Po pričanju moga muža Anta Đurovića u vezi Blaža Sjekloće, stvar stoji ovako: Da se je Blažo Sjekloća, odmah iza pojave Rezolucije Informbiroa izjasnio pred Antom Đurovićem, da mu nije bilo žene, da bi pošao u zemlju gdje se izgrađuje socijalizam.“⁶⁶ Ovom izjavom dokazana je tvrdnja njenog muža, ali je i pronađen dovoljno jak razlog da se Sjekloća isključi iz Partije i uhapsi. Moguće da Sjekloćino prekućavanje pisma SKP(b), iako je to bilo zabranjeno, ne bi bilo dovoljno za ovakvu kaznu. Čak i za tadašnje okolnosti, partijska komisija je pronašla dosta neuobičajen način da potvrdi svjedočenje koje ima presudan značaj za isključenje jednog svog člana, pozivajući ženu da potvrdi ono što joj je muž rekao u porodičnom okruženju. Ne bi ništa neobično bilo da je Đurovićka svjedočila o nečemu što je Sjekloća rekao pred njom, ali da potvrdi da je istina ono što je njen muž rekao – da mu je Sjekloća rekao, svojevrsan je isljednički fenomen. Još je manje shvatljivo zbog čega je trebalo da prođu dvije godine da bi Đurović i njegova žena povjerali Partiji ono što je Sjekloća izjavio jula 1948. godine.

Za razliku od Sjekloće, dostava o problematičnom držanju nije ugrozila Pavla Mijovića, iako se pisac dostave trudio da ga pošalje pred partijsku Komisiju. Pisac dostave, odnosno, izjave je Vido Marković, partijski aktivista iz crmničkog sela Brijegje, inače Mijovićevog rodnog sela. Dostava je pisana septembra 1950. godine, a Pavle Mijović, koji će kasnije postati poznat kao jedan od naznačajnijih historičara umjetnosti, u vrijeme pisanja dostave bio je pomoćnik načelnika u federalnom Ministarstvu inostranih poslova, a 1948. je bio ataše za kulturu u jugoslovenskoj ambasadi u Moskvi. I on i njegova porodica pripadali su

---

⁶⁶ Izjava O. Đurović, 10. 07. 1950, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, IX/5/3.

komunističkom pokretu prije rata, a zajedno sa svoja dva brata pripadao je partizanima. Jedan od njegove braće bio je 1950. godine direktor privrednog preduzeća u Srbiji, a drugi potpukovnik UDB-u za Jugoslaviju. Dakle, riječ o ličnosti i porodici nesumnjive opredijeljenosti i visoke pozicioniranosti u vlasti. Ali, Vida Markovića, partijskog aktivistu iz sela Brijege, sve to nije obeshrabrilo da pokuša da na Pavla Mijovića, koji je u rodno selo dolazio na odmor tokom ljetnih mjeseci, navuče partijsku istragu i pribavi mu „kartu“ za Goli otok. Evo što se navodi u dostavi Vida Markovića Sreskom komitetu KP Crne Gore za Bar: „U vezi provedenog vremena na odmoru druga Pavla Mijovića, a u odnosu na njegov rad za vrijeme dok se nalazio kod svoje kuće u selo Brijege, smatram za potrebno da upoznam Sreski komitet KP CG u Baru o nekim činjenicama koje meni izgledaju karakteristične i u vezi toga dajem sledeću I Z J A V U : Meni lično izgleda karakteristično zašto Pavle Mijović, budući da skoro svake godine dolazi na odmor kod svoje kuće, nije još sa nikim riječ progovorio o političkoj situaciji u zemlji i u inostranstvu i ako je prisustvovao na nekim frontovskim konferencijama i bio nuđen od partijske organizacije da nešto reče, budući da je bio vrlo uticajan u ovom kraju. 1948 godine kada je došao iz Moskve poslije izlaska rezolucije Informbiroa na pitanje koje su mu postavili Ljubo Bokovac i Zarija Marković, ondašnji članovi Mjesnog komiteta Vir 'Što bi ovo Pavle ovim Rusima sada prema nama?' on je odgovorio 'Eto to, rekli su nam da ne valjamo'. Drugo ništa nije htio reći u vezi ovoga. Prošle 1949. godine kada su se svi rukovodioci iz ovog sela nalazili na odmoru (u selu Brijege) i pokrenuli akciju za formiranje Seljačke radne zadruge drug Mijović nije htio ništa preduzeti, nego je čak dozvolio da u njegovom prisustvu njegov otac, koji je imovinom jedan od najjačih seljaka ovoga sela, istupi neprijateljski prema zadruzi dajući podršku i ostalim njemu sličnim, tako da je konferencija pretrpjela neuspjeh po ovom pitanju. Na ovoj konferenciji

bilo je govora o suštini sukoba između KPJ i Kominforma gdje je izašao nepripremljen Pavlov brat Velimir potpukovnik UDB-e za Jugoslaviju. Pavle je prisustvovao ovoj konferenciji kao što je gore navedeno i isti nije htio ni jedne riječi reći i ako je nuđen budući da je u vrijeme izlaska rezolucije bio u Moskvi. Ove godine u julu i avgustu nalazio se kod kuće takođe na odmoru, ali kao i prošle godine njegovo prisustvo nije ništa koristilo, nego naprotiv štetilo, jer nije ništa preduzimao da ubijedi svoga oca da stupi u SRZ koja je formirana krajem prošle godine, tako da se sada pojedini seljaci koji su stupili prošle godine u SRZ otvoreno negoduju govoreći 'zašto da ja dam zemlju u SRZ kad Vido Mijović koji ima zemlju u Vojvodini kao kolonista i tri sina člana Partije koji su na rukovodećim mjestima neće u zadrugu' i dalje 'da je dobra SRZ ne bi sinovi Vida Mijovića pustili Vida da nije u zadrugu ili bi bar svoj dio uložili'. Ovakve priče mogu se čuti kroz čitavu Crmnicu, budući da su Vido Mijović i njegovi sinovi poznati kao porodica za današnjicu još od prije rata...⁶⁷ Marković u dostavi, dakle, sugeriše Sreskom komitetu da je Pavle Mijović sumnjiv kao član Partije, jer uporno izbjegava da se među svojim seljanima izjasni o Rezoluciji IB-a i da iskaže kritički stav o njoj. U tom vremenu takvo se držanje moglo tumačiti kao prećutno podržavanje Rezolucije ili kolebljivost koja unosi nejedinstvo u partijske redove. A kao razlog više da se sumnja u Mijovića, Marković pridodaje odbijanje njegovog oca da se učlani u Seljačku radnu zadrugu i Mijovićevu nezainteresovanost da ga ubijedi ili primora da to učini. Ipak, Sreski komitet nije smatrao da u ovoj dostavi ima dovoljno materijala za pokretanje partijske istrage.

Zbog prirode totalitarnog sistema koji je postojao u Crnoj Gori poslije 1945. godine, dostave u vrijeme Rezolucije IB-a nijesu

---

⁶⁷ V. Marković – Sreskom komitetu KP Crne Gore za Bar, 05. 09. 1950, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, SK Bar, XV/154/2.

se odnosile samo na članove Partije. Dostave su pisane i za nepartijce koji su na javnom mjestu ili porodičnom okruženju, iskazivali naklonost prema stavovima iz Rezolucije ili su iznosili kritičke ocjene na račun KPJ. Evo kakav je bio sadržaj jedne dostave, koju je Sreskom komitetu KP Crne Gore za Danilovgrad dostavio Radivoje Popović. On zbog podrške Staljinu i Rezoluciji IB-a optužuje Milutina Bečanovića, koji nije bio član Partije: „Na dan 27. X. 48. god. pošao sam na slavu kod svog prijatelja Pešića Milana. Posle podne došao je Milutin Bečanović u posjetu kod istog Pešića. Kroz razne razgovore Bečanovića sa prisutnim, koji su došli u goste kod Milana Pešića, dotakli su se Tita i Partije. Isti je Milutin Bečanović počeo napadati Tita i Partiju govoreći da čiča Staljin zna šta radi i da nije grešno napao našu partiju. Isti je govorijo da naša partija ne ide pravom linijom i da je Tito pravilno ne vodi. Još je govorijo da u naš CEKA ima Nedićevaca frakcionaša kao i ostalih bandi... Tako isto je govorijo da u Crnoj Gori sve Komuniste može prebrojati na njegovim prstima a odobravao je rad Boža Ljumovića, govoreći da u Crnu Goru za Tita se nije znalo, a za Boža da jes i da je Božo stariji Komunista negoli Tito, da svi ti Komunisti u Crnoj Gori neznaju šta je Partija. Ovo sve iznosim jer smatram da je Bečanović član Partije i činim na znanje tom Komitetu da isti preduzme mjere prema ovakvih bandita. Istom sam ja skretavo pažnju da tako ne pravi ispade. Isti je govorijo da on sve ovo u Nikšiću iznosi pred dobrim funkcionerima. Na kraju svega ovoga mogu da kažem da je isti bijo malo i pijan a na svemu ovom se pozivam na druga Pešić Milana, isti je član Partije.“⁶⁸ Iako Bečanović nije bio član KPJ, Sreski komitet u Danilovgradu ga je pozvao na saslušanje, jer je Popović svoju izjavu dostavio tom organu. Bečanović je u

---

⁶⁸ Izjava R. Popovića Sreskom komitetu KP Crne Gore iz Danilovgrad, 08. 11. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/18.

Sreskom komitetu izjavio da je bio u društvu sa Popovićem, ali da nijesu razgovarali, niti je istina bilo što od onoga što on navodi u svojoj dostavi.⁶⁹ O tome da li je istina ono što kaže Bečanović, Partija nije mogla voditi istragu, jer nije bio njen član, već je njegov „slučaj“ prelazio u nadležnost UDB-e.

Materijali i dostave o neprijateljskom držanju člana Partije, bili su povod da se o njemu raspravlja na partijskom sastanku. Na tom partijskom sastanku najčešće je po automatizmu donošena odluka o njegovom saslušanju pred komisijom, a zatim o isključenju iz Partije i prelasku njegovog „slučaja“ u nadležnost UDB-e. Najprije bi nekoliko članova iznosilo optužbe na račun partijskog druga u čiju se ispravnost sumnja, predlažući i mjere koje protiv njega treba preduzeti. Tako je oktobra 1948. godine Sreski komitet KP Crne Gore u Beranama održao sjednicu na kojoj je prva tačka dnevnog reda bila: „Rješavanje po pitanju stava druga Leka Šćekića u vezi Rezolucije Informbiroa“. Prvi govornik na sastanku bio je Milo Boričić, koji je rekao da se Šćekić koleba od samog početka sukoba sa IB-om, da je neiskren prema Partiji, da se ne izjašnjava o aktuelnim pitanjima, da je na Petom kongresu KPJ u Beogradu bio nezadovoljan i da je ispoljio nepovjerenje prema Partiji, kao i da na sastanku sa prvom čovjekom crnogorskih komunista nije direktno odgovarao na postavljena pitanja. Na osnovu toga Boričić smatra da Šćekić ima dvoličan stav u odnosu prema kampanji koja se vodi protiv KPJ, te da treba formirati partijsku komisiju koja će ga saslušati. I član Sreskog komiteta Miloš Babović smatra da je Šćekić neiskren i da prikriva stav prema Rezoluciji IB-a, zbog čega podržava prijedlog o formiranju komisije koja će ga ispitati. Sa Babovićem je saglasan i Novak Zekić, koji kaže da je očigledno da Šćekić nije na liniji

---

⁶⁹ Sreski komitet KP Crne Gore za Nikšić – Sreskom komitetu KP Crne Gore za Danilovgrad, 24. 12. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/18.

Partije. Radu Muratoviću je bilo neobično zbog čega je Šćekić pokazivao potištenost, ali mu je kasnije postalo jasno da je to rezultat njegove neiskrenosti prema Partiji. I on podržava formiranje komisije. Mihailo Ojdanić je saglasan sa iznesenim ocjenama o Šćekiću, smatrajući da je on glavni krivac za cjelokupno kolebanje među koministima u Beranskom kraju. Ojdanić preporučuje da komisija koja će ga ispitivati bude uporna. Nakon diskusije, donešena je odluka o formiranju tročlane komisije koja će ispitati Leka (Aleksandra) Šćekića.⁷⁰

Tročlana komisija, čiji je član je bio i Ojdanić, sjutra dan je saslušala Šćekića, koji je izjavio da ne podržava Rezoluciju IB-a i da je to javno saopštio na sjednici Sreskog komiteta. On optužbe na račun CK KPJ odbija i ocjenjuje kao uvredu ne samo za komuniste, nego i za sve građane Jugoslavije. Šćekić priznaje jedino da je predlagao da se u odgovorima na optužbe iz Sovjetskog Saveza bude obazriviji, kako se ne bi drugoj strani pružala prilika da nas još žešće optuži. Partijska komisija je pitala Šćekića i o sadržaju razgovora koji je imao sa dva visoko rangirana člana partijskog rukovodstva u njegovoj kući. Na pitanje jednog od njih: da li više voli Tita ili Staljina, Šćekić je odgovorio da mu je draži Tito, ali da više cijeni Staljinovu genialnost. Uprkos jasnom stavu da podržava stav KPJ o Rezoluciji IB-a, partijska komisija je zaključila da je Šćekić bio neiskren i da nije htio da prizna antipartijsko djelovanje. Optužen je za tajne veze sa Božom Ljumovićem i Radivojem Vukićevićem, kao i da je njihove antipartijske stavove pokušavao da prenese na druge članove KPJ. U razgovoru s partijskim kolegama, on je govorio kako je stav KPJ nedostojan, a da je dostojanstveno ono što pišu Staljin i CK SKP(b). Takođe, kada je počela partijska istraga protiv Ljumovića i Vukićevića zbog izdajničkog rada, on ih je

---

⁷⁰ Zapisnik sa sastanka Sreskog komiteta KP Crne Gore za Berane, 09. 10. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/9.

branio. Zbog toga je Komisija donijela odluku da se Aleksandar (Leko) Šćekić isključi iz partije kao antipartijski elemenat.⁷¹

O toku sastanka na kojem se Partija obračunavala sa „izdajnikom“ u svojim redovima, svjedoči i zapisnik iz 1950. godine: „Sekretar Partije Andrija Marić poziva Iliju Stanovića da govori sve što zna o njegovom izdajničkom radu protiv naše partije i naroda. Ilija: U prvim danima po izlasku rezolucije Informbiroa pokolebao sam se, te sam izrazio simpatije prema ruskom narodu. Kolebljivost kod mene nije dugo trajala, već sam se ubrzo popravio. U radu pri Sreskom komitetu Partije primijetio sam da se u mene gubi povjerenje i da se izvjesne stvari kriju od mene. No i pored toga meni je data mogućnost da se ispravim. Ja sam poslije ovog živio 4 mjeseca na selo van radnog odnosa, a posle ove pauze radim ponovo u Sreskom komitetu partije. Zatim se čita izjava Panta Markičića u kojoj se između ostalog kaže, Ilija je bio kolebljiv, razgovarali smo o tome, savjetovao sam ga da je uz našu partiju, interesovalo ga je moje držanje i kao takvom mi je prilazio. Poslije ove pročitane izjave Ilija ne može da se sredi u izjavi, navodi da nije radio za informbiro. Ivo Jarić: Kako imamo dovoljno materijala koji je obilan, a koji govori o izdajničkom radu Ilije Stanovića to je moje mišljenje da se isti isključi iz Partije i da se uhapsi. Rade Maglić: Takve štetne elemente trebe brisati iz redova naše partije, a naročito ovakve podmukle gadove, te predlažem da se isključi iz partije i da se uhapsi. Niko Pantović oštro napada njegovo izdajstvo i predlaže da se isključi iz partije i uhapsi. Đuro Obrenović slaže se sa predlogom drugova da se isključi iz partije i da se uhapsi. Vido Malović ističe njegov neprijateljski rad od 1948. godine,

---

⁷¹ M. Ojdanić – Sreskom komitetu KP Crne Gore za Berane, 10. 10. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/10, 46; Saslušanje A. Šćekića, 11. 10. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/10, 46a; Izvještaj komisije o saslušanju A. Šćekića, Isto, 46b.

podvlači i to da je izbjegavao konferenciju na kojoj su raskrinkavali izdajnike, te predlaže da se isti isključi iz partije i da se uhapsi. Boško Sarić slaže se sa drugovima i predlaže da se isključi iz partije i da se uhapsi.⁷²

Odbijanje krivice i iznalaženje izgovora i objašnjenja, bilo je dominantno obilježje gotovo svih partijskih sastanaka na kojima su „raskrinkavani“ oni za koje se smatralo da su pristalice Rezolucije IB-a. Samo je neznatan broj članova Partije otvoreno i javno priznavao da se ne slaže sa stavovima Centralnog komiteta KPJ. Jedan od njih je Džeko Hodžić, koji je na vanrednom sastanku partijske organizacije rekao da se ne slaže sa stavom CK, jer smatra da su neke optužbe iz Rezolucije tačne. Njegovo je mišljenje da je tačno da se na selu ne vodi odlučna klasna borba, da u Partiji nema dovoljno demokratije, te da se bez ikakvog osnova zaoštravaju odnosi sa Sovjetskim Savezom. Naravno, neslaganje s njegovim stavovima iskazali su svi članovi partijske organizacije. Jedan od učesnika u raspravi, Savo Brković, rekao je da su Hodžićeve tvrdnje neutemeljene i da je on nepovratno stao na liniju Informbiroa. Zbog toga Brković smatra da Hodžić više ne može biti član KPJ. Partijska ćelija je jednoglasno prihvatila prijedlog o njegovom isključenju.⁷³

Partija nije samo kažnjavala one u čijim se izjavama i diskusiji mogla prepoznati nedovoljna odlučnost u odbijanju optužbi iz Rezolucije IB-a, već i one čiji su gestovi protimačeni kao iskaz antipartijskog stava. Nekada je to bilo odbijanje člana Partije da se uključi u Seljačku radnu zadrugu, nekada slanje paketa u zatvor prijatelju koji je uhapšen kao Ibeovac, a nekada ćutanje ili nedostatak partijske discipline. To znači da je član Partije

---

⁷² Zapisnik sa sastanka partijske organizacije u Titogradu, 24. 02. 1950, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, SK Titograd, I/39.

⁷³ Zapisnik sa vanrednog sastanka ćelije KPJ pri Kontrolnoj komisiji, 18. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/7.

mogao nastradati kao pristalica IB-a bez ijedne izgovorene riječi podrške Rezoluciji ili Staljinu. Tako je krajem 1949. godine iz Partije isključen Lazar Zarubica „zbog izdajničkog stava“ u vezi sa Rezolucijom IB-a. Za njega se tvrdi da je pripadao ilegalnoj organizaciji, koja je podržavala Sovjete, a kao dokaz o njegovom antidržavnom djelovanju navedeno je odbijanje da se učlani u Seljačku radnu zadrugu, i njegov rad na razbijanju Zadruge. Optužen je i da je kao referent za invalidska pitanja namjerno odugovlačio s njihovim rješavanjem, samo da bi time izazivao nezadovoljstvo kod invalida. Navodno je iskazivao nezadovoljstvo sistematizacijom plata, a uporno je ćutao kada su se razkrinkavali neprijatelji Partije. Na osnovu toga je utvrđeno da je izdajnik i kolebljivac, pa je zatim i uhapšen.⁷⁴

U Pljevljima je iz KPJ isključen zamjenik javnog tužioca Vuk Kićević, zbog toga što je kao partijski sekretar nekoliko puta odlagao da se održi partijski sastanak na kome je trebalo donijeti rezoluciju kojom se odbijaju sve klevete i laži na račun KPJ, kao i zbog toga što nije napisao rezoluciju u skladu sa preporukama članova partijske organizacije.⁷⁵ Kao pristalica Rezolucije, u Kotoru je uhapšen Milivoj Milošević, direktor Pomorske škole. Za njega se u partijskoj karakteristici kaže da ga je bilo teško ubijediti u neprijateljski karakter Rezolucije IB-a, i da je on, iako je izjavio da je ubijeđen u ispravnost stava KPJ, ipak zadržao neprijateljski stav. Da Milošević ima neprijateljski stav, zaključeno je prvenstveno na osnovu toga što je izbjegavao da se aktivnije uključi u partijsko djelovanje i što je slao materijalnu pomoć svom drugu u zatvoru, uhapšenom zbog Rezolucije IB-a. Neprijateljskim su ocijenjeni i njegovi stavovi

---

⁷⁴ Sreski komitet KP Crne Gore za Pljevlja – Centralnom komitetu KPCG (Kontrolnoj komisiji), 23. 11. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/5/7.

⁷⁵ Gradski komitet KPJ Pljevlja – CK KPJ za Crnu Goru, 18. 04. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/5/2.

da je nakon Rezolucije IB-a nastupila „neka luda situacija“, kao i da ne razumije ni KPJ ni SKP(b). Sumnju u Miloševićevu opredijeljenost pojačala je i činjenica da je u školi gdje je direktor, isključen iz KPJ jedan đak kao pristalica Informbiroa, a primijećeno je nekoliko kolebljivaca. Zbog toga je isključen iz Partije i uhapšen.⁷⁶

Na sastanku Sreskog komiteta KPCG u Baru, iz Partije je oktobra 1949. isključena Dušna Živković, radnica Duvanske stanice, zbog toga što je od direktora tražila odsustvo da bi posjetila brata, koji se nalazi u zatvoru zbog izjašnjavanja za IB. Na pitanje člana Komiteta, da li zna da se danas hapse samo neprijatelji, Živkovićeve je odgovorila da o tome ne može davati sud, te da je njen brat dobar komunista. Partija je njenom velikom greškom smatrala i to što je odbila da o svom bratu govori kao o informbirovcu i što je odbila da ga javno raskrinka kao neprijatelja.⁷⁷ Kažnjavanja zbog sličnih razloga bilo je i nekoliko godina kasnije. Na sjednici opštinskog odbora KPJ u Danilovgradu, iz Partije je 1952. godine isključena Jelena Šaranović-Kostić i to zbog toga što je bez znanja i odobrenja svoje partijske organizacije nekoliko puta išla u posjetu svom mužu, koji je uhapšen kao informbirovac. Na ovu kaznu ona se žalila partijskoj komisiji, pa je Komisija, imajući u vidu njenu uzornu političku prošlost, odlučila da joj kaznu zamijeni strogim ukorom.⁷⁸

Svi sreski i mjesni komiteti KP Crne Gore dostavljali su redovne mjesečne ili dvomjesečne izvještaje CK KP Crne Gore,

---

⁷⁶ Izvještaj Sreskog komiteta KP Crne Gore za Kotor – CK KP Crne Gore, 05. 11. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/4/5.

⁷⁷ Odluka Sreskog komiteta KP Crne Gore za Bar, 06. 10. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/9.

⁷⁸ Stenografske bilješke Plenuma Drugog kongresa SK Crne Gore; Drugi kongres SK Crne Gore, Stenografske bilješke, priredili B. Kovačević, S. Stanišić i M. Bakić, Titograd, 1990, 159.

u kojima se iznose podaci o stanju u partijskoj organizaciji u vezi sa Rezolucijom IB-a, kao i podaci o isključenim i uhapšenim članovima Partije. U ovim izvještajima se saopštavaju i činjenice o partijskom djelovanju, kao i o preduzetim mjerama na suzbijanju pristalica IB-a. Mnogi od ovih izvještaja za istoričare su nepobitno svjedočanstvo o smišljenom uništavanju ljudi i izmišljanju neprijatelja tamo gdje ih nema. Neki od partijskih šefova su takvim hajkama dokazivali svoju odanost Partiji i na broju ljudi koje su optužili i kaznili, često bez ikakvog osnova, gradili svoje kasnije političke karijere. Izvještaji pokazuju i tradicionalni manir u političkim obračunima u Crnoj Gori, kada se o moralu i karakteru dojučerašnjih istomišljenika govori sve najgore. Većini isključenih članova Partije pronađene su greške i slabosti još u danima rata – od saradnje s četnicima, do kukavičluka u partizanima. Za jednog je rečeno da je otišao u internaciju zbog kukavičluka, za drugog da je bio kolebljiv u odnosu prema neprijatelju, za trećeg da zbog prevrtljivosti nije otišao u partizane, za četvrtog da je malograđanin, za petog da je bio kolebljiv prilikom likvidacije četnika u Grblju, a za jednog oficira se navodi da je kažnjen zbog halapljivosti.⁷⁹ Tako se pronalaženjem grešaka iz prošlosti, dodatno opravdavala kazna koju je Patrija donijela, ali djelimično i skidala odgovornost partijskog rukovodstva zbog pojava inforbirovštine u njihovoj organizaciji. Drugim riječima, izdali su oni koji su odrani je bili skloni izdaji, i kojima je izdaja i nepostojanost dio karaktera, tako da je partijska organizacija bila nemoćna da ih u tome spriječi. Izvještaji sreskih i mjesnih komiteta KP Crne Gore, svjedoče o svim ovim pojavama.

Sekretar Mjesnog komiteta Titograda saopštava da je prvih dana nakon objavljivanja Rezolucije IB-a bilo zbnjenih i

---

⁷⁹ Sreski komitet KP Crne Gore za Kotor – Centralnom komitetu KPCG, 20. 04. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/4/1.

utučenih članova Partije, koji su imali nedovoljno jasan stav o novonastaloj situaciji. Ali, poslije odlučnog stava rukovodstva KPJ, a naročito poslije temeljite prorade partijskih materijala, partijska organizacija je zauzela jedinstven stav, potpuno odobravajući i podržavajući politiku CK KPJ. Tvrdi se da u ovoj organizaciji jedino stavove IB-a podržavaju špekulanti i ambiciozne ličnosti, koje misle da u ovakvoj situaciji mogu nešto da prigrabe.⁸⁰

Ne jednom se za partijsku organizaciju javio problem da konkretno kaže kako su isključeni članovi partije podržavali Rezoluciju IB-a. Tako Sreski komitet Titograda navodi da se neprijateljski rad isključenih članova Partije, koji su svrstani u Informbirovce, „većinom svodio na potajno rovarenje Partije, u ometanju formiranja seljačkih radnih zadruga i slično“. Oni su, dakle, ometali formiranje SRZ i na osnovu toga je zaključeno da oni podržavaju Rezoluciju IB-a! To indirektno znači da svako ko ne radi na realizaciji smjernica državne i partijske politike, podržava protivnike KPJ, a time i Rezoluciju IB-a. Podrška Rezoluciji IB-a mogla se utvrditi i na osnovu pasiviziranja u partijskom djelovanju, što je bila stvar lične procjene rukovodstva. U jednom se izvještaju o pristalicama IB-a, navodi: „Od oslobođenja pa do izlaska Rezolucije Informbiroa bili su prilično aktivni, dok od tada se kod istih osjetio nagli prelom tj. aktivnost je opala i većinom su zabašavali kako partijske zadatke tako i rad u ustanovi gdje su radili.“ Očito da je bilo dovoljno da partijski rukovodilac „osjeti nagli prelom“(!) i pad aktivnosti, pa da se na osnovu toga član Partije nađe pred partijskom komisijom.⁸¹

---

⁸⁰ Mjesni komitet Titograd – PK KPJ za Crnu Goru, 11. 08. 1948, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, VI/48.

⁸¹ Sreski komitet KP Crne Gore KP Crne Gore za Titograd – CK KP Crne Gore, 03. 06. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/7/3.

U izvještaju Sreskog komiteta u Andrijevići navodi se da se antipartijski rad pristalica IB-a ogledao u tome što su radili na stvaranju frakcionaških grupa, razbijanju jedinstva partije i unošenju zabune i nepovjerenja među članstvom. Oni se, kako se kaže u izvještaju, nijesu otvoreno izjašnjavali za rezoluciju IB-a, već su podršku Rezoluciji pokazivali neradom u ustanovama gdje su radili. Protiv politike KPJ oni su istupali i ometanjem razvoja i formiranja Seljačkih radnih zadruga. U izvještaju se navodi da prošlost nekih isključenih članova KPJ nije bila problematična, ali ima i onih za koje se to ne može reći: „Većina od ovih isključenih su pokrali i pronevjerili narodnu imovinu i zbog toga trebali su da odgovaraju pred sudom, oni da bi stime oprali svoje djelo našli su se na liniji Rezolucije Informbiroa.“ Za neke se kaže da su bili skloni nepotizmu, a za neke da su imali poročan izvanbračni život.⁸² U narednom izvještaju o stanju partijske organizacije u Andrijevići, kaže se da je uspostavljena potpuna kontrola nad članstvom, što je rezultiralo otkrivanjem svih onih koji su pokušavali da rezervisanim držanjem ukriju svoj štetočinski i neprijateljski rad. Oni koji su izbačeni, a nalaze se na slobodi, nemaju uticaja na mase, jer u narodu nijesu popularni, ali oni potajno koče razvitak zemlje, odbijajući da se uključe u akcije koje sprovode masovne organizacije. Inače, u Andrijevačkom kraju su u toku jednog mjeseca isključena iz Partije 33 člana, od čega je 14 uhapšeno, troje je prebjeglo za Albaniju, a 16 se nalazi kod svojih kuća ili na „dobrovoljnom“ radu na sječi šume. Partijski rukovodioci obećavaju da će pronaći još neprijateljskih elemenata koji djeluju prikriveno i izbaciti ih iz partijskih redova.⁸³

---

⁸² Sreski komitet KP Crne Gore za Andrijeviću – CK KP Crne Gore, 28. 05. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/8/3.

⁸³ Sreski komitet KP Crne Gore za Andrijeviću – CK KP Crne Gore, 19. 04. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/8/1.

U Andrijevačkom srezu antipartijski elementi su, izgleda, bili uporni u vještom prikrivanju. Lokalni partijski rukovodioci u jednom od narednih izvještaja kažu da se pristalice IB-a javno saglašavaju sa stavovima KPJ, dok na terenu šire vijesti da će Jugoslaviju napasti SSSR, da ne treba formirati SRZ, da ne treba davati poljoprivredne proizvode države, niti plaćati porez... Kad se govori o onima koji su odskora isključeni iz KPJ, opet se odjednom pronalazi njihova loša politička i lična prošlost. Za nekolicinu se kaže da su tokom rata pripadali četnicima, za neke da su kockari i pijanice, dok su neki, nalazeći se na državnim dužnostima, krali novac i robu: „Gavrilo Lutovac bio je do 1944. godine na strani četnika, a kasnije u partijskom radu poznat je bio kao neradnik i frakcionaš.“⁸⁴ Ne znamo da li se neko tada pitao: otkud ovoliko bivših četnika i lopova u Partiji, i ko ih je, iako se sve to znalo, primio u Partiju?

U izvještaju o stanju u partijskoj organizaciji Sreskog komiteta Danilovgrada, koji potpisuje Veselin Đuranović, kaže se da je nakon Rezolucije IB-a došlo do kolebanja jednog broja članova Partije, odnosno, do dilema u vezi sa stavom koji treba zauzeti prema Rezoluciji. Prije Petog kongresa to kolebanje je bilo otvoreno, dok je nakon Kongresa bilo prikriveno. Đuranović objašnjava što je to „prikriveno kolebanje“, pa kaže da su neprijatelji Partije izbjegavali da diskutuju o važnim pitanjima, a istovremeno su unosili paniku i demoralizaciju među partijskim članstvom. Njihova taktika bilo je ćutanje i neizjašnjavanje o političkim temama. Mnogi od njih su samo formalno preporučivali članstvu da treba ozbiljno raditi i izvršavati partijske zadatke, dok su u stvarnosti radili drugačije. Zahvaljujući njima, u nekim partijskim organizacijama nastupilo je političko mrtvilo, familijarnost, liberalni odnos prema zadacima, nebudnost...

---

⁸⁴ Sreski komitet KP Crne Gore za Andrijevicu – CK KP Crne Gore, 02. 11. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/8/9.

Bilo je i takvih partijskih rukovodilaca koji su na sastancima samo preporučivali optužbe koje su upućivane na račun KPJ iz Moskve, ne usuđujući se da te optužbe okarakterišu kao lažne. Bilo je i pojava blagonaklonog odnosa prema onima koji su uhapšeni zbog Rezolucije IB-a. Sve su to bile manifestacije njihovog neprijateljskog rada, zbog čega su izbačeni iz Partije. Sekretar Sreskog komiteta, Veselin Đuranović, iznio je i karakteristike isključenih članova, konstatujući da je većina slabog karaktera i da imaju velike greške u prošlosti. Dijelom je i to bilo objašnjenje zbog čega su došli u sukob s Partijom. Kao njihove glavne karakterne slabosti, Đuranović navodi neodlučnost, oportunističnost, familijarnost, neodgovornost. Za jednog isključenog člana kaže da je „po duši špekulant“, za drugog da je „banditski raspoloženi element“, za trećeg da je „sitnoburžujski malograđanski element“, četvrtog naziva „seoskim demagogom“, petog „malodušnim beskičmenjakom“, dok za dvije žene, koje su isključene iz Partije, kaže da su „sa vrlo slabim moralom“. Za sve isključene Đuranović navodi da su „bili pošli u izdaju“ i da je bilo neminovno da neki od njih budu uhapšeni i prije nego što su isključeni iz Partije. Iz Izvještaja se zaključuje da je njihovo izdajstvo bilo ponajviše u nediskutovanju i izbjegavanju da osude Rezoluciju IB-a („Svoj lični stav ne ispoljiti nigdje – to je bila njihova linija“), jer Đuranović kaže da „otvorenu propagandu nijesu vodili niti je danas vode“. To znači da je optužba za izdaju i kolebljivost u vezi sa Rezolucijom IB-a, bila zasnovana prvenstveno na ličnoj procjeni, a ne na konkretnim optužbama i ogrješenjima o partijsku liniju. U toku jednog mjeseca, isključeno je u ovoj sreskoj organizaciji 28 članova, od čega je uhapšeno 17. Đuranović na kraju izvještaja navodi da se u posljednje vrijeme radi na otkrivanju novih antipartijskih elemenata i da će uslijediti nova hapšenja.⁸⁵

---

⁸⁵ Sreski komitet KP Crne Gore za Danilovgrad – CK KP Crne Gore, 24. 04. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/1/1.

Sekretar Sreskog komiteta u Danilovgradu, Veselin Đuranović, u jednom od narednih izvještaja navodi da sve partijske organizacije u Srezu nijesu dovoljno odlučne u borbi protiv pristalica Kominforma, te da se dio članstva ne bori nemilosrdno protiv antipartijskih elemenata. Takvima treba dati partijski zadatak da u svojim selima rade na raskrinkavanju antipartijskih elemenata. U Danilovgradskom srezu je bilo slučajeva da su se ljudi opredjeljivali za Rezoluciju IB-a zato što su stalno slušali Radio Moskvu.⁸⁶ U jednom od narednih mjesečnih izvještaja Sreskog komiteta Danilovgrad o stanju u partijskoj organizaciji, navodi se da pristalice IB-a rade na demoralizaciji ljudi i nastoje da ih vežu za sebe. Njihov neprijateljski rad prvenstveno se iskazuje kroz ometanje razvitka Seljačkih radnih zadruga, širenju vijesti koje podstiču paniku, poput najave da će uskoro doći do pomanjkanja životnih namirnica. Tokom jednog mjeseca, zbog neprijateljskog djelovanja isključeno je iz Partije 14 članova, od kojih je većina uhapšena. Neki su isključeni zbog toga što su održavali veze sa porodicama uhapšenih IB-ovaca i nekoliko kolebljivaca, a neki zbog toga što su širili defetizam i iskazivali nedovoljno jasan stav protiv Rezolucije IB-a.⁸⁷

U partijskom izvještaju o stanju u Kolašinskom srezu, navode se razlozi isključenja za deset članova Partije, uz osvrt na njihovu problematičnu prošlost. Navodimo neke djelove ovog izvještaja: „Po liniji Rezolucije Kominforma na terenu ovog sreza istupilo je 10 članova Partije, od kojih su danas tri na slobodi a ostali u zatvoru. Njihova neprijateljska djelatnost sastojala se u parolama: o izolaciji naše zemlje; o avanturizmu Petogodišnjeg plana; o tome, da je Staljin pametniji od Tita itd. Oni su pokušali preko ličnih veza da vrbuju ljude, na pitanja da li si za Tita ili za Staljina i ko je pogriješio?... Vrbovali su ljude preko sljedećih

---

⁸⁶ Sreski komitet KP Crne Gore za Danilovgrad – CK KP Crne Gore, 01. 06. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/1/2.

⁸⁷ Sreski komitet KP Crne Gore za Danilovgrad – CK KP Crne Gore, 06. 12. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/1/4.

formi: slušanje radio-Moskve i drugih stanica koje nas kleveću, igranja prstena, razne gozbe i individualna agitacija... Ostali koji su se izjasnili po Rezoluciji Informbiroa, uglavnom su sabotirali ne radeći ništa; javno ne diskutujući nigdje, razvijajući pesimističko raspoloženje kod članova Partije, po pitanju perspektive izgradnje socijalizma u našoj zemlji. Mjere naših vlasti i liniju naše Partije, gledali su da izigraju na svakom koraku, nijesu plaćali porez, slučaj Miće Markovića, nijesu se upisivali, kao ni njihove porodice u zemljoradničke zadruge, nastojeći da tako raspoloženje prošire na svoju rodbinu i prijatelje.“ Na osnovu ovog izvještaja može se zaključiti da se opredjeljivanje za Rezoluciju IB-a nije isključivo utvrđivalo na osnovu iznesenog stava, već na širenju defetizma, postavljanju dvosmislenih pitanja (da li je pametniji Tito ili Staljin), sumnji u ostvarivost nekih planova, slušanja Radio-Moskve, neupisivanju u Seljačke zadruge, izbjegavanju da diskutuju o aktuelnim temama... Dakle, za svrstavanje među pristalice IB-a, Partiji su bile dovoljne sumnje ili lični utisak. To što neki članovi Partije nijesu uzimali učešća u raspravi, bilo je dovoljno da budu oglašeni krivcima. I kao što to često biva u crnogorskim obračunima, i u ovom izvještaju se ukazuje na lošu političku i ličnu prošlost isključenih članova. Odjednom su svi odavno bili problematični, čime se hoće stvoriti utisak da liniju Partije napuštaju samo oni koji su nemoralni: „Prošlost skoro svih isključenih članova KPJ bila je prljava, kao što je slučaj sa Mićom Markovićem, koji se predao bez odluke Partije četničkim vlastima 1942. godine, bio u zatvoru 3 mjeseca dana, imao kukavičko držanje, te kao takav i pušten iz zatvora i odmah postavljen za četničkog kmeta u Poljima, na kojoj je dužnosti ostao sve do dolaska naših jedinica iz Bosne – septembra 1943. godine. Mirko Milošević, dezertirao je 1942. godine iz naših jedinica, predao se četničkom komandantu Ljubu Miniću i vjerovatno da je napravio izvesne usluge na štetu NOP-a. Ovo je dokaz što od četnika nije bio odmah uhapšen, već poslije nekoliko mjeseci, zbog neke svađe sa četnicima kada

su igrali karte u kafani. Batrić Vlahović, koji je još 1941. isključen iz Partije, zbog nebudnosti i oportunitizma, kao i kukavičluka, što je kasnije dokazao predajući se okupatoru, a u zatvoru imao špekulativno i nedostojno držanje. Branko Bulatović, koji je bio u četničkim vojnim formacijama i kao takav maltretirao i progonio pristalice NOP-a itd.“⁸⁸

U narednom izvještaju Sreskog komiteta u Kolašinu navodi se da je u toku jednog mjeseca isključeno iz Partije 13 članova, od kojih je samo jedan na slobodi. Svi oni su se i ranije kolebali, ali su se vješto prikrivali, tako da je tek sada otkriven njihov neprijateljski rad. Njihov „štetočinski rad“ činili su pokušaji da formiraju posebnu organizaciju, kao i širenje nevjerice da će biti ostvaren Petogodišnji plan i izgrađen socijalizam. Mnogi od njih su tvrdili da je Jugoslavija prešla na stranu kapitalizma i da bez pomoći kapitalističkih zemalja ne može izgraditi zemlju. Za većinu isključenih se kaže da imaju poneku mrlju iz prošlosti. Jedan je pokazao kukavičluk u toku rata, odbivši da strijelja narodnog izdajnika, drugi je bio „aktivan četnik“, treći je beskičmenjak i dezertjer, četvrti je sklon incestu, a peti je kukavica i razbijač partijske politike na selu.⁸⁹ U jednom od narednih izvještaja o političkim prilikama u Kolašinskom srezu, Sreski komitet navodi da su uhapšeni svi koji su se izjasnili za Rezoluciju IB-a. Riječ je o kukavicama i izdajnicima koji su se kolebali kakav će stav zauzeti prema Rezoluciji, i koji su odrani-je bili zavrbovani od pristalica Rezolucije koji su ranije uhapšeni. Njihov izdajnički rad očitovao se u slabom izvršavanju zadataka, protivljenju Seljačkim radnim zadrugama, podsticanju na neposlušnost organima vlasti. Neki od uhapšenih koji su radili u državnim organima, izbjegavali su da izvršavaju radne obaveze, kako bi na taj način stvarali neraspoloženje

---

⁸⁸ Sreski komitet KP Crne Gore za Kolašin – CK KP Crne Gore, 23. 04. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/2/1.

⁸⁹ Sreski komitet KP Crne Gore za Kolašin – CK KP Crne Gore, 26. 05. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/2/3.

prema državi. Jedan uhapšeni milicajac je optužen da je za vrijeme rata sarađivao s četnicima, i da je sabotirao hvatanja odbjeglih informbirovaca. U grijeh mu je upisano i to što je Seljačkoj radnoj zadrugi predao šljive, a zatim od njih pekao rakiju za svoje potrebe.⁹⁰

Sreski komitet u Beranama, jula 1949. godine, u izvještaju navodi da djelatnost antipartijskih elemenata nije izražena, i da su svi oni koji su bili na liniji IB-a, prezreni i izolovani od naroda. Oni koji su bili aktivniji u podršci Rezoluciji, nalaze se u zatvoru. Tokom dvomjesečnog perioda otkriveno je u Beranskom srezu 15 antipartijskih elemenata, i svi su isključeni iz Partije, a petorica su uhapšena. Za jednog isključenog člana koji se nalazi na slobodi, Sreski komitet preporučuje da se odluka o isključenju preinači, jer se pokazalo da je njegovo kolebanje rezultat nerazumijevanja određenih političkih pitanja, kao i nasijedanja na intrige svojih drugova. U ovom izvještaju se navodi i spisak članova KPJ koji imaju „sumnjivo držanje“, što je značilo da će se na njih posebno motriti.⁹¹

U redovnom mjesečnom izvještaju Sreskog komiteta KP Crne Gore za Bar, iznose se podaci o „izdajničkoj djelatnosti“ tri člana KPJ koji su iz Partije isključeni tokom januara 1950. godine. Za jednog od njih, Blaža Jančića, člana biroa Sreskog komiteta i sekretara Mjesnog komiteta u Ulcinju, kaže se da je u vrijeme objavljivanja Rezolucije IB-a imao kolebljiv stav i da je svojim držanjem davao podršku ostalim izdajničkim kolebljivim elementima. Svoju kolebljivost je pokazivao sumnjom u snagu KPJ, jer je pred svojedocima govorio da je SSSR velika zemlja u vojnom i privrednom pogledu, a da je Jugoslavija mala zemlja. Navodno je podržao i stav iz Rezolucije da KPJ djeluje poluilegalno i da u njoj nema demokratije. Kao Jančićevo

⁹⁰ Sreski komitet KP Crne Gore za Kolašin – CK KP Crne Gore, 29. 11. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/2/6.

⁹¹ Sreski komitet KP Crne Gore za Berane – CK KP Crne Gore, 09. 07. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, II/3/4.

izdajničko djelovanje smatralo se i njegovo prijateljstvo sa jednim isključenim članom Partije, kome je, iako je proglašen za izdajnika, slao pakete u zatvor. Jančiću se zamjera i što je tokom diskusija na partijskim sastancima bio pobornik umjerenijih stavova („uvijek je zauzimao neku sredinu“) i što je prilikom pisanja partijskih rezolucija povodom sukoba sa IB-om, unosio blage izraze u kritici SSSR-a. Sve su ovo Jančićeve greške iz 1948. godine, za koje tada očigledno nije snosio posljedice. Ali pored ovih grešaka iz 1948, koje je samo zabilježila, Partija mu je krajem 1949. godine pronašla nove, koje su, kada se pridodaju onim pređašnjim, bile dovoljne za isključenje i dobijanje zvanja „izdajnika“. Koje su bile Jančićeve greške preko kojih Partija nije mogla da pređe? Najprije, kaže se da je „oslabio politički rad“ u njegovoj partijskoj organizaciji, a zatim da je Jančiću uhapšena sestra kao informbirovka, a brat isključen iz Partije zbog pripadnosti ilegalnoj informbirovskoj organizaciji. Kada mu je uhapšena sestra, Jančić je odbio da prizna da je ona pristalica IB-a, dok je kažnjavanje brata, koji je bio student u Zagrebu, pokušao da sakrije od svoje partijske organizacije. Kao i za većinu isključenih iz Partije, u izvještaju se iznose negativne ocjene o njegovoj ličnosti, pa se kaže da je u partijskom radu bio „prilično neaktivan, plašljiv i više puta je odsustvovao sa sastanaka“. Pripisivalo mu se i da je primao mito, da je bio pristrasan u odnosu prema ljudima i da nije bio omiljen među građanima. Zbog toga su kada je uhapšen, neki Ulcinjani u hotelu čašćevali pićem. Pored Jančića, drugi uhapšeni je Veliša Pečurica, koji je slušao Radio Moskvu i druge informbirovske stanice, a pjevao je i neprijateljske pjesme. Treći uhapšeni, Milutin Brajović, optužen je da je u restoranu pjevao neprijateljske pjesme i da je, uprkos tome što je član Partije, redovno posjećivao crkvu.⁹²

---

⁹² Sreski komitet KP Crne Gore za Bar – CK KP Crne Gore, 30. 01. 1950, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, 305/50.

Svi ovi primjeri unutarpartijskog obračuna svjedoče o načinu na koji je Partija u Crnoj Gori prepoznavala i označavala neprijatelje i kako je utvrđivala njihovu krivicu. Ali, na osnovu ovog materijala može se suditi - ne samo o karakteru obračuna, već i o političkom mentalitetu i karakteru ljudi koji su te obračune sprovodili. Nesumnjivo da je taj mentalitet i karakter, u ovom slučaju članova vladajuće partije u Crnoj Gori, jednim dijelom uticao na metod obračuna i broj onih koji su u tim obračunima stradali. Ne bi bilo sasvim ispravno ukoliko bismo zaključili da su samo osobenosti totalitarizma ili policijskog sistema u nedemokratskoj državi, odredile „tehnologiju“ unutarpartijskog obračuna u Crnoj Gori. Totalitarizam sa svojim represivnim institucijama djelovao je na čitavom jugoslovenskom prostoru, ali je u Crnoj Gori, mjereno brojem stradalih i brojnošću primjera radikalizma, ipak proizveo najveće posljedice. Tome su, u određenoj mjeri, svakako doprinijele i neke tradicionalne crnogorske osobenosti kada je u pitanju odnos prema vlasti i njenim protivnicima.

Još od XIX vijeka u Crnoj Gori je ulazak u institucije vlasti garantovao najveći stepen socijalne sigurnosti i prohodnosti, budući da je samo neznatan dio crnogorskog stanovništva mogao pristojno živjeti od sopstvene privredne djelatnosti. Trajnost takve sigurnosti omogućavao je i politički život koji nikada nije bio prepoznatljiv po čestim promjenama vlasti. Upravo zbog sigurnosti i značaja koji daje vlast, kod Crnogoraca se vremenom razvila čitava metodologija očuvanja sopstvenog položaja u državnim institucijama. Dva su se važna cilja postizala tom metodologijom: dokazivala se sopstvena odanost sistemu vlasti, čime se čuvao položaj u sistemu, a napredovanje činilo izvjesnijim, i eliminisana je stvarna ili očekivana konkurencija. Unutarpartijski sukob zbog Rezolucije IB-a upravo je bio prilika da hiljade ljudi koji su dobili mjesto u novoj vlasti, ostvare i jedan i drugi cilj. Jaka težnja da se ovi ciljevi ostvare, uticala je na lakoću optuživanja, na nametanje i

podmetanje krivice, bezobzirnost u obračunima, radikalizam prema svima koji su na drugoj strani... Armija dojučerašnjih socijalnih marginalaca, koja je 1945. neočekivano postala vlast, a to u „prevodu“ na crnogorski znači – sila i gospoda, prepoznala je sukob sa Informbiroom kao priliku da pokaže i dokaže svoju vjernost i privrženost sistemu, ali i da zahvaljujući iskazanoj privrženosti, u njemu napreduje. Problem je od 1948. godine bio što se ta privrženost dokazivala pronalaženjem i osudom neprijatelja, a zatim njegovim beskrupuloznim eliminisanjem iz sistema vlasti. Broj onih koji su željeli da dokažu privrženost Partiji, ponekad je bio veći od broja onih koji su podržavali Rezoluciju IB-a. Zbog toga dolazi do „izmišljanja neprijatelja“, tj. neutemeljenog optuživanja. Moguće da su i neki stavovi čelnih ljudi KPJ u Crnoj Gori mogli biti protumačeni kao poziv na stalno pronalaženje neprijatelja, čime se najbolje dokazivala odanost Partiji i izgradnji socijalizma. Prvi čovjek crnogorskih komunista, Blažo Jovanović, je na sjednici (zasijedanju) CK KP Crne Gore, početkom 1949. godine, rekao da borba protiv pristalica IB-a još nije dovoljno zaoštrena i da je naivno vjerovati da je ona završena isključenjem četvorice članova Pokrajinskog komiteta. Zbog toga borbu treba još radikalnije voditi, jer se time istovremeno vodi borba za izgradnju socijalizma. A sve one koji se kolebaju oko stava prema IB-u, smatra Jovanović, treba javno raskrinkati. Na istom zasijedanju bilo je upozorenja da pristalice IB-a, nakon prvog talasa hapšenja, sada djeluju prikriveno, zbog čega treba uložiti poseban napor da se njihovo neprijateljsko djelovanje prepozna.⁹³

Nema sumnje da je u sukobu sa IB-om jugoslovenski represivni aparat bio bezobziran prema onima koje je označio protivnicima, ali glavna crnogorska specifičnost u ovom sukobu ne iskazuje se u odnosu prema Informbirovcima (koji je u čitavoj Jugoslaviji uglavnom bio isti), već u ogromnom broju optuženih i lakoći

---

⁹³ Diskusija na Drugom plenarnom zasijedanju CK KP Crne Gore, 27. 02. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, I/2.

neuteljenog optuživanja da je neko Informbirovac. Na osnovu dokumenta možemo reći da se neznatan broj članova Partije u Crnoj Gori otvoreno izjasnio za Rezoluciju IB-a ili samo za neke optužbe koje se u njoj iznose. Od tog nevelikog broja, većina je svoj stav iznijela tokom prve godine sukoba, a kasnije ih gotovo i nema. Čak je i Milovan Đilas na sjednici CK KP Crne Gore, februara 1949. godine, analizirajući situaciju povodom sukoba sa IB-om, rekao da više nema Informbirovaca koji otvoreno iskazuju opredjeljenje za Rezoluciju, jer se boje UDB-e.⁹⁴ Uprkos tome, u Crnoj Gori sve do 1953. godine optužuju i hapse na stotine ljudi kao pristalice Rezolucije IB-a. Kada znamo ove činjenice, neminovno je postaviti pitanje: Kako je, i na osnovu čega, utvrđivana njihova krivica? Ili, kako su pronađeni „prikriveni neprijatelji“? U većini slučajeva, krivica je utvrđivana na osnovu tumačenja njihovih riječi i pronalazenjem aluzija koje znače podršku Rezoluciji, kao i optužbama da ćutanjem ili političkom neaktivnošću manifestuju neprijateljski stav. Bilo je slučajeva da se i odbijanje uključivanja u Seljačku radnu zadругu, tumači kao iskaz podrške IB-u. Tako su dvije ili tri godine nakon objavljivanja Rezolucije IB-a, Crnogorci pronalazili one koji je podržavaju, čak i onda kada oni koji su za taj prekršaj optuženi, o Rezoluciji nijesu rekli ni jednu riječ. Bilo je i sudskih rješenja u kojima se kao razlog hapšenja navodi „osnovana sumnja“ da je neki član Partije poslije donošenja Rezolucije IB-a „zauzeo suprotan stav stavu CK KPJ“, da se solidarisao s Rezolucijom i da je radio na pridobijanju drugih za svoj stav. O tome gdje je taj „suprotni stav“ iznesen, koje inkriminacije sadrži, i kako se uhapšeni solidarisao s Rezolucijom, u optužnicama nema ni jedne riječi.⁹⁵ Nažalost, nije bio velik broj onih koji su imali sreću da organi UDB-e utvrde da je optužnica neosnovana i da sud donese

⁹⁴ Diskusija na Drugom plenarnom zasijedanju CK KP Crne Gore, 27. 02. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, I/2.

⁹⁵ „Javno tužništvo NRCG/ Odjeljenje bezbjednosti/ Na predlog Uprave državne bezbjednosti za NR Crne Gore Pov. br. 343 od 4. II. 1949. godine, a

---

odluku o puštanju iz zatvora.⁹⁶ Upravo tendencioznim tumačenjem tuđih stavova i ponašanja, lakoćom optuživanja i smišljenog podmetanja, najčešće zbog ličnih i karijernih razloga, može se, jednim dijelom, objasniti veliki broj osumnjičenih i uhapšenih u Crnoj Gori zbog Rezolucije IB-a. O tome uvjerljivo svjedoče izvori koji su korišćeni u ovom radu.

---

na osnovu čl. 11 Zakona o javnom tužioštvu, donosi se sljedeće REŠENJE: Protiv Bjelogrić Milutina, biv. sreskog javnog tužioca – Pljevlja, otvara se krivična istraga i naređuje istražni zatvor zbog krivičnog djela iz čl. 9 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države. Vođenje istrage povjerava se UDB-i za NRCG-Cetinje. RAZLOZI: Na osnovu provedenih izviđaja postoji osnovana sumnja da je okrivljeni Bjelogrić posle donošenja rezolucije Informbiroa zauzeo suprotan stav stavu Centralnog komiteta KPJ, a solidarisao se sa pomenutom rezolucijom, pa je putem propagande radio na pridobijanju drugih za svoj stav, tj. radio je propagandnim putem protiv našeg vrhovnog partijskog i državnog rukovodstva, te je na taj način izvršio krivično djelo predviđeno u čl. 9 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države. Shodno propisu čl. 4 pomenutog Zakona za ova djela je obligatan pritvor, te je donešeno ovakvo rešenje. Smrt fašizmu- Sloboda narodu!“; Rješenje Javnog tužioštva NRCG, 07. 02. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/2.

⁹⁶ Januara 1949. godine organi UDB-e uhapsili su Milutina Bjelogrića, sreskog javnog tužioca u Pljevljima, na osnovu prijave koju je protiv njega podnio sekretar Sreskog komiteta u Pljevljima, Savo Rakuš. Na rješenje o određivanju istražnog zatvora, Bjelogrić se žalio Javnom tužilaštvu NRCG i CK KP Crne Gore. U obje žalbe navodi da je uhapšen zbog lične mržnje Sava Rakuša i njegovih saradnika, jer ih je prijavio Tužilaštvu zbog nezakonitih radnji („U radnji Rakuša i drugih koji su me strpali u zatvor ima takvih nepravilnosti koje povlače krivičnu odgovornost, pa sam u vezi svega izloženog tražio da me razriješe čuvanja službene tajne.“). Kao zasigurno jedan od rijetkih, ovaj osumnjičeni je nakon što je oko 12 mjeseci proveo u zatvoru, pušten na slobodu kao nevin. Organi UDB-e su „ustanovili da je drug Bjelogrić nepravilno isključen iz Partije“.; Žalba M. Bjelogrića Javnom tužioštvu NR Crne Gore, 10. 02. 1949, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, III/4; CK KPJ za Crnu Goru – Sreskom komitetu KP Crne Gore za Cetinje, 01. 04. 1950, DACG, OSIO-PG, CKSKCG, 153/49.